

Koordinátor projektu

Limerick Institute of Technology:
www.lit.ie/rdi

Redaktoři: Dr. Pat Bogue & Dr. Shane O'Sullivan

Příspěvatelé: Dr. Pat Bogue (LIT); Dr. Shane O'Sullivan (LIT), Seamus Hoyne (LIT), Veronika Janouchová (APF_CR), Veronika Jeniková (APF_CR), Martina Kramarič (BC_Naklo), Ana Ambrožič (BC_Naklo), Marco Failoni (CIA), Marie-Alice Budniok (ELO), Servane Morand (ELO), Johannes Dreer (HuL), Jonathan Wenz (HuL), Iacopo Benedetti (OnP), Ignacio Rojas Pino (COAG)

Sociální média:

/CoFarm
www.facebook.com/CoFarm-1793897127551330

/COFARM_ERASMUS
www.twitter.com/COFARM_ERASMUS

Webové stránky projektu:

www.cofarm-erasmus.eu

Obsah

Úvod.....	4
Projekt CO-FARM.....	5
Partneři.....	6
Účel zprávy.....	8
Metodologie.....	9
Kontext pro projekt CO-FARM.....	14
Část 1. Situace zemědělství v Evropě s důrazem na partnerské země projektu CO-FARM.....	18
Část 2. Přehled činností v rámci spolupráce.....	24
Část 3. Výhody a výzvy spojené s kooperací/kolaborací (analýza SWOT).....	32
Část 4. Mechanismy (faktory), které podporují kolaboraci/kooperaci.....	48
Část 5. Potřeby pro vzdělávání a navyšování dovedností.....	58
Část 6. Závěry a doporučení.....	60
Seznam zdrojů.....	62

Podpořeno programem
EU Erasmus+

Tento projekt byl realizován za finanční podpory Evropské unie. Za obsah publikací odpovídá výlučně autor. Publikace (sdělení) nereprezentují názory Evropské komise a Evropská komise neodpovídá za použití informací, jež jsou jejich obsahem.
CO-FARM: Podpora spolupráce mezi podnikateli v zemědělství
Projekt č.: 2016-1-IE01-KA202-016870

Hlavním cílem této souhrnné zprávy je analýza současné úrovně spolupráce mezi podnikateli v zemědělství v partnerských zemích projektu COFARM a Evropské unii. Účelem zprávy je poskytnout informace a zvýšit povědomí o důležitosti spolupráce mezi podnikateli v zemědělství, relevantními zájemci a zúčastněnými stranami.

Projekt COFARM byl odstartován v roce 2016 a potrvá 30 měsíců. Jeho cílem je poskytnout venkovským podnikatelům, vlastníkům půdy a farmářům dovednosti a vědomosti nutné k úspěšné implementaci aktivit souvisejících se spoluprací. Projekt jim nabízí možnost projednávat některé z problémů, kterým zemědělský sektor čelí, a zajistit budoucnost rodinných farem. Farmáři a podnikatelé v zemědělství potřebují dodatečné vzdělání ohledně principů kooperace v rámci obchodních vztahů mezi společnostmi. Cílem projektu COFARM je vyvinout a implementovat flexibilní vzdělávací program, který farmářům poskytne znalosti a dovednosti nezbytné pro práci v prostředí, ve kterém se spolupracuje. Program, založený na sérii případových studií, bude především praktický, a zaměřený na rozšíření možností a snahy farmářů spolupracovat s ostatními farmami. Vědomosti a dovednosti, které farmáři z programu získají, budou moci aplikovat na mnoho různých příkladů. Zkušenosti, které se z této aplikace získají, se pak dále využijí pro vylepšení vzdělávacího programu. Lidé, kteří žijí na venkově, se mohou cítit vyloučení ze společnosti. Proto je pro ně přístup k odbornému vzdělávání a výcviku (VET) důležitý, jako alternativa k informačním zdrojům a tradičnímu vzdělávání. Aby se překonaly bariéry a zajistil se jednodušší přístup ke vzdělávání, budou vzdělávací materiály projektu COFARM flexibilní, přístup k nim bude umožněn i skrze mobilní aplikace a budou poskytovány zcela zdarma.

Partneři

Limerick Institute of Technology:
vysoká škola
www.lit.ie/rdi

Irsko

Česká republika

Asociace soukromého zemědělství ČR:
asociace soukromých zemědělců
www.asz.cz

Hof und Leben GmbH:
nezávislá konzultantská firma (pro zemědělce a
rodinné podniky na venkově)
www.hofundleben.de

Německo

Itálie

Confederazione Italiana Agricoltori
Toscana:
farmářská asociace
www.ciatoscana.eu

On Projects Advising:
konzultační firma pro projektový management
a evaluaci
www.onprojects.es

Slovinsko

Biotehniški Center Naklo:
veřejná vzdělávací instituce (se zaměřením na
zemědělství a rozvoj venkova)
www.bc-naklo.si

Union de Agricultores y Ganaderos-
Jovenes Agricultores de Jaén:
farmářská asociace
www.coagjaen.es

Španělsko

Belgie

European Landowners' Organisation:
federace národních asociací z 28 členských zemí
EU, která na úrovni evropské politiky reprezentu-
je zájmy vlastníků půdy, správců půdy a lesů, a
podnikatele na venkově
www.europeanlandowners.org

Jedná se o kompilaci šesti národních zpráv (Irsko, Španělsko, Německo, Itálie, Česká republika a Slovinsko) popisujících současný stav spolupráce mezi podnikateli v zemědělství. V souhrnné zprávě budou porovnána klíčová zjištění z národních zpráv. Zpráva byla nejprve připravena v angličtině a po dokončení přeložena do jazyků všech partnerských zemí. Také bude v rámci šíření informací o projektu samostatně publikována, a to nezávisle na ostatních zásadních výstupech.

Pro vytvoření národních zpráv, a poté i souhrnné zprávy, byly využity následující zdroje:

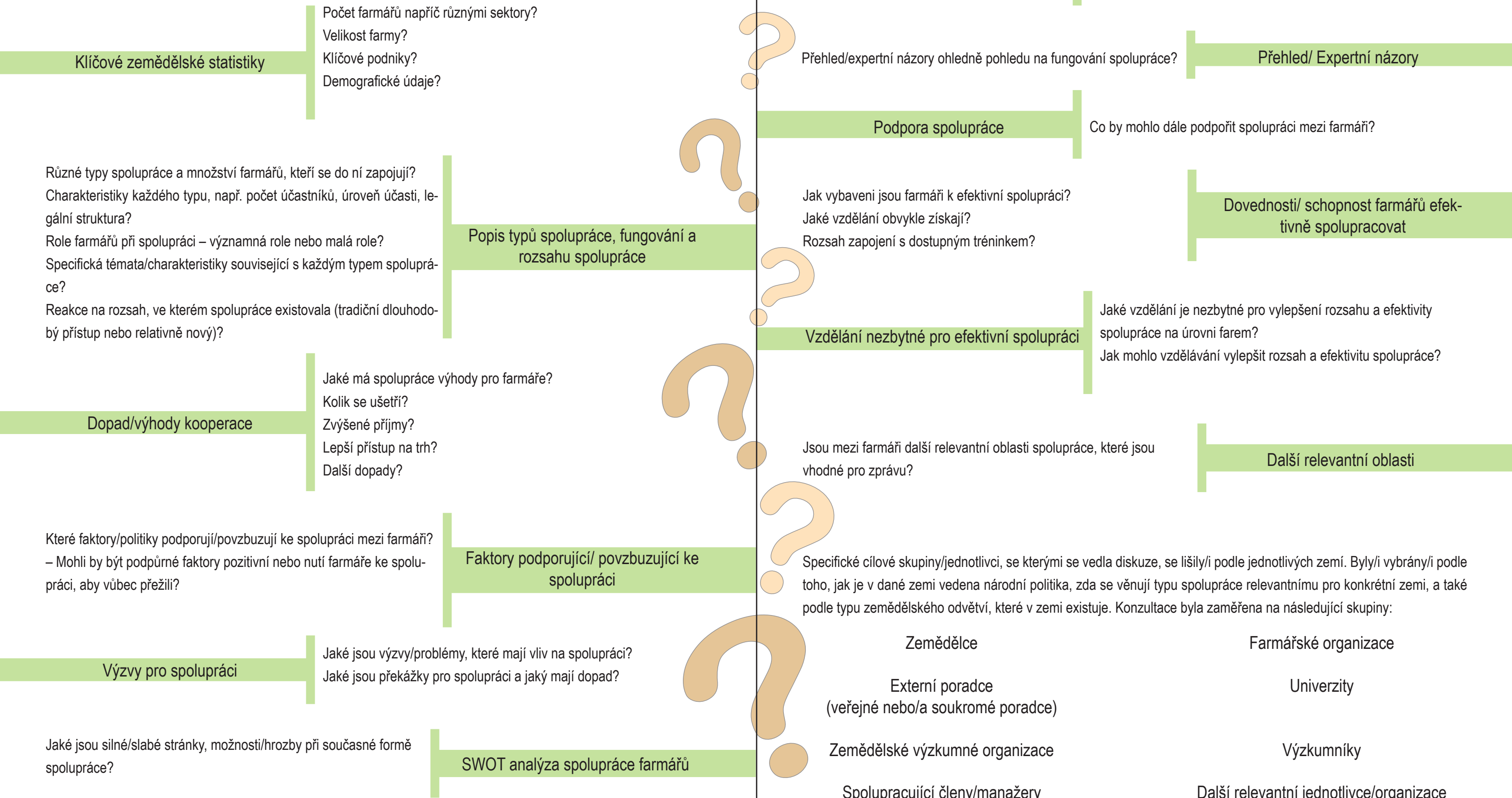
- Informace uvedené v prezentacích během úvodního projektového setkání;
- Rozhovory se členy cílových skupin ze zemědělského sektoru;
- Analýza literatury;
- Rozhovory s potenciálními uživateli a experty a uvedení projektu do kontextu partnerských zemí;
- Osobní zkušenosti, které mají partneři v otázce spolupráce mezi podnikateli.

Během úvodního projektového setkání (listopad 2016) předvedl každý z partnerů příklady spolupráce mezi farmáři ve své zemi (Irsko, Španělsko, Německo, Slovinsko, Česká republika a Itálie). Organizace ELO poskytla přehled ohledně celé EU. Všechny prezentace souvisely s dotazníkem (připraveným LIT), který byl rozeslán již před setkáním. Tento postup zajistil, že všechny prezentace byly strukturované podobně, a díky tomu bylo možné rovnou porovnávat podobné i rozdílné jevy.

Po prezentacích se účastníci zapojili do diskuze. Z diskuze vzešly následující klíčové body:

- V Evropě se odehrávají různé typy spolupráce - zahrnují formální dohody; podniky tvořené dvěma a více partnerskými subjekty; družstva; sociální zemědělství a další.
- Pro různé typy spolupráce jsou potřeba různé sady dovedností. Jaké jsou adekvátní sady dovedností, kterým by se měl tento projekt věnovat?
- Nutnost vyvinout koncept a terminologii pro kooperaci a kolaboraci.
- Všechny případové studie by měly být relevantní ve více než jedné lokalitě a měly by to být praktické příklady a problémy, kterým se farmáři věnují.
- V jednotlivých zemích se liší daňová politika. Na spolupráci mezi podnikateli v zemědělství může mít jak pozitivní, tak negativní efekt.
- Je nutné provést více analýz ohledně různých dotačních modelů pro podporu spolupráce.

Po konci semináře každý z partnerů (kromě ELO a ON Projects) sestavil národní zprávu související s kooperačními aktivitami mezi podnikateli v zemědělství ve své zemi. Klíčová témata/problémy a související výzkum jsou vypsané v **Tabulce 1**.

Každý partner zapojený do projektu COFARM měl za úkol zaměřit se na co nejrelevantnější zájmové skupiny ve své zemi. To partneři splnili využitím své vlastní sítě kontaktů a lokálních partnerů, skrze kterou našli jednotlivce/organizace, jejichž názory potřebovaly ke zpracování zprávy. Počet dotázaných lidí/organizací také závisel na jednotlivých zemích a na tom, kolik respondenti poskytli důležitých informací. Tabulka 2 ukazuje konkrétní informace o počtu organizací/jednotlivců a oblasti aktivity v každé z partnerských zemí.

Tabulka 2: Počet a typy organizací/jednotlivců, které/ří poskytly/i informace pro zprávu COFARM.

	Irsko	Německo	Česká rep.	Itálie	Španělsko	Slovinsko
Farmář	2		2	7	4	1
Externí poradci	5	1	-		1	1
Zemědělské výzkumné organizace	2	1	1			1
Spolupracující členové/manažeři				2	3	
Farmářské organizace	1	2	3		2	
Univerzity	-		1		1	
Výzkumníci	1		1			
Ostatní	3	3	-	1		1
Celkem	14	7	8	10	11	4

Kontext pro projekt CO-FARM

Zemědělský sektor prochází v Evropě dlouhodobě podstatnými změnami, především kvůli přijímání nových postupů produktivistického, a současně i post-produktivistického, zemědělství (Lafferty, a kol., 1999; Crowley, a kol., 2008). Produktivistické principy výroby, podobně jako například Fordismus, podporovaly industrializaci zemědělství, tedy dávaly důraz na zvýšení intenzity produkce, větší mechanizaci, specializaci a spoléhání se na regulaci cen státem (Creamer, a kol., 2009, str. 4). Éra produktivismu nastala v Evropě kvůli zásadnímu nedostatku jídla po druhé světové válce. Produktivismus byl hlavním zemědělským proudem až do konce sedmdesátých let. Poté, co produktivismus přestal být státy kvůli umělé regulaci cen a podporám pro farmáře ekonomicky udržitelný, ho nahradil radikálně jiný přístup, post-produktivismus (Woods, 2005). Post-produktivismus, podobně jako post-Fordismus ve výrobním sektoru, vyžadoval proměnu dosavadních principů, kterými byla intenzifikace, mechanizace a specializace. Místo toho se přešlo k plnění environmentálních a sociálních cílů. (Halfacree, 1999). Aby se tyto cíle splnily, nové politiky vlád a Evropské unie, především Společenská zemědělská politika, naopak podpořily extenzifikaci, diverzifikaci farem, správu venkova navýšení hodnoty zemědělských produktů (Woods, 2005). Přilnutí jak k produktivistickým, tak i post-produktivistickým, principům všemi zúčastněnými, v rámci evropského zemědělského systému, umožnilo postupnou restrukturalizaci v tomto dříve dominantním sektoru venkovského hospodářství (McHugh, 2001).

Ekonomická základna evropského venkova také prochází obdobím změn. Zejména v případě západní Evropy, ve které došlo k výraznému snížení počtu osob zaměstnaných v zemědělském sektoru (ESPON, 2006b, str. 32). Významné zvýšení zaměstnanosti ve venkovských oblastech zaznamenala i OBSE (2005). Deset ze dvaceti sedmi členských států dokázalo mezi lety 1996 a 2001 v primárně venkovských regionech dosáhnout nejvyššího růstu zaměstnanosti v rámci státu.

Z pohledu historie byl hon za konkurenční výhodou mezi firmami (včetně jednotlivých farmářů a zemědělských družstev) považován za intrikánské chování kapitalistického systému s důrazem na maximalizaci zisků. Kvůli zásadním strukturálním změnám, ke kterým v hospodářství na venkově došlo, roste potřeba farmářů více kooperovat a kolaborovat, aby snížili nezbytný kapitál, cenu práce a výdaje na vzdělávání zaměstnanců. Konceptuální rozdíly mezi kolaborací a kooperací jsou pro účely tohoto projektu definovány následovně:

Kolaborace znamená „přímou účast dvou nebo více účastníků při navrhování, produkci a/ nebo prodeji produktů (či procesů). Vztahy mezi těmito účastníky mohou být vertikálními vnitřními dohodami, například mezi odděleními v jedné firmě, nebo v rámci distribučního řetězce. Vztahuje se i na společné podniky“ (Polenske, 2004 str. 1031). Vztah mezi firmami na základě kolaborace vyžaduje rozvoj týmové práce a partnerství. Často zahrnuje i společné plnění mnoha úkolů, to aby bylo dosaženo požadovaného cíle/výsledku.

Kooperace znamená, že „dva nebo více subjektů skrze formální nebo neformální dohodu odsouhlasí, že budou sdílet informace, podporovat trénink technických i vedoucích pracovníků, dodávat kapitál a/nebo poskytovat informace o trhu. Vztahy mezi těmito subjekty jsou většinou externí a horizontální, tzn. zúčastněné strany spolu nepracují na navrhování, produkci a/nebo prodeji produktů (procesů)“ (Polenske, 2004 str. 1031).

Výhody kooperace můžou být potenciálním spolupracovníkům jasné, ale potřebují zároveň získat sebedůvěru a nezbytné dovednosti, aby spolu byli schopni efektivně pracovat. Kooperace mezi podnikateli v zemědělství nabízí možnost věnovat se některým z témat, kterým sektor čelí. V každém případě je potřeba, aby farmáři a další podnikatelé na venkově podstoupili trénink a naučili se o principech vztahů mezi podniky (B2B). Úroveň vzdělání zaměřeného na zemědělství je mezi evropskými farmáři všeobecně nízká. Podle hodnot naměřených Eurostatem má 80% správců farem v Evropě pouze praktické zkušenosti a méně než 10 % za sebou má komplexní zemědělské vzdělání. Pro zemědělský sektor je umožnění farmářům, aby plně rozvinuli svůj podnikatelský potenciál, velkou výzvou. To může také poukazovat na fakt, že pokud je sektor pod takovým tlakem, jako mnoho osob tvrdí, pak budou farmáři všech typů potřebovat ekonomickou podporu a větší důraz na vzdělání a trénink.

Zpráva je složena z následujících částí:

- Část 1** Situace zemědělství v Evropě s důrazem na partnerské země projektu CO-FARM.
- Část 2** Přehled činností v rámci spolupráce.
- Část 3** Výhody a výzvy spojené s kooperací/kolaborací (analýza SWOT).
- Část 4** Mechanismy (faktory), které podporují kolaboraci/kooperaci.
- Část 5** Potřeby pro vzdělávání a navyšování dovedností.
- Část 6** Závěry a doporučení.

Tato sekce poskytuje přehled ohledně zemědělství v zemích partnerů projektu COFARM, aby byl projekt zasazen do kontextu a byl poskytnut náhled na situaci těchto zemí.

Česká republika

Přibližně 53 % z celkové rozlohy České republiky (4,4 milionu hektarů) tvoří zemědělskou půdu (včetně lesů a míst, jakými jsou chovné rybníky nebo půda pro podporu zemědělských aktivit), zatímco zemědělsky využitelná půda zabírá přibližně 3,5 milionu hektarů. Orná půda zabírá přibližně 38 % zemědělské půdy. (UZEI, 2015).

V České republice je v současnosti okolo 47 tisíc zemědělských subjektů a celkově v zemědělství pracuje okolo 100 tisíc lidí (2 % celkové pracovní síly České republiky). Většina zemědělských podniků je soukromá (přibližně 30 tisíc soukromých farmářů) a je zde malé procento zemědělských družstev. Odhaduje se, že 22 tisíc farem v České republice jsou farmy rodinné.

Průměrná velikost farmy v České republice je 133 hektarů. Jak je ovšem nutné zmínit, velikost farem je daná tím, že mnoho velkých společností řídí obrovské farmy, které mají 5 až 10 tisíc hektarů. Proto zároveň existuje mnoho farmářů (přibližně 30 tisíc), kteří spravují mnohem menší pozemky (přibližně 35 – 37 % celkové zemědělské plochy).

Také došlo k výraznému nárůstu počtu farmářů, kteří se zabývají ekologickým zemědělstvím. V roce 2015 bylo na území ČR registrováno skoro 4 100 ekologických farem, které se rozléhaly na přibližně 12 % zemědělské půdy (UZEI 2015). Okolo 6 500 farmářů se připojilo k Asociaci soukromého zemědělství ČR (ASZ ČR), ale většina zemědělců z České republiky do žádné organizace nepatří.

Německo

V roce 2015 bylo v Německu přes 280 tisíc farmářů, kteří pracovali na 16,7 milionech hektarů orné půdy (Destatis, 2015). Přibližně 45,3 % zemědělců pracuje na 20 hektarech nebo méně, zatímco 30 % spravuje 100 a více hektarů. Půda se využívá zejména pěstování těchto plodin: obilí; pastviny; kukuřice a řepka (viz tabulka).

Tabulka 3: Hlavní využití německé zemědělské půdy (2016)

Využití půdy	Obilí	6.45	Hektary (miliony)
	Pastviny	4.51	
	Kukuřice	2.56	
	Řepka	1.33	
	Cukrová řepa	0.33	
	Brambory	0.24	

V roce 2013 bylo přibližně 6,4 % německých farmářů méně než 35 let, zatímco 36,1 % bylo více jak 55 let (tabulka 4). Zemědělská populace stárne, ještě v roce 1999 bylo farmářů pod 35 let 16,5 % a farmářů přes 55 let bylo 28,5 %.

Tabulka 4: Rozdělení německých farmářů podle věkové kategorie (2013)

Věková kategorie	Pod 35 let	6.4	%
	35-45 let	25.6	
	45-55 let	37.8	
	55-65 let	29.5	
	65 a více let	6.6	

Irsko

V Irsku se pro zemědělské účely využívá celkově 4 536 400 hektarů půdy: 81 % tvoří pastviny; 7,1 % zbývá pro obilí, zeleninu a brambory (CSO, 2015). Hlavní hospodářská zvířata na irských farmách jsou: 10,1 milionů kusů drůbeže, 6,9 milionů krav (a dalšího skotu); 4,9 milionů ovcí; a 1,6 milionů prasat (CSO, 2015). V roce 2015 pracovalo v zemědělsko-potravinářském sektoru 8,4 % všech zaměstnanců (DAFM, 2016).

Celkově je v Irsku 139 860 zemědělských podniků (CSO, 2012), na kterých pracuje přibližně 272 tisíc lidí (ročně čítají celkem 168 387 pracovních jednotek). Přes 90 % veškeré práce na farmách zajišťují vlastníci a jejich rodiny. Pouze 6 % práce zastanou stálí zaměstnanci mimo rodinný kruh, zatímco 3,6 % práce je na částečné úvazky (příležitostní dělníci, pomocné služby a externí zemědělští dodavatelé). Prakticky všechny (99,8 %) tyto farmy jsou založené na rodinné spolupráci. Téměř devět z deseti (88 %) vlastníků farem tvoří muži.

Více jak polovina (56 %) irských farmářů se soustředí na chov skotu, 11 % farmářů se specializuje na chov ovcí a 9 % na smíšený chov různých druhů zvířat na pastvinách. Přibližně 11 % zemědělců se specializuje na mléčnou produkci a 4 % pouze na rostlinnou výrobu (CSO, 2015).

Věk farmářů

V roce 2010 byl průměrný věk farmářů přibližně 54 let (nárůst oproti průměru 51 let v roce 2000), zatímco počet vlastníků farem pod 35 let se snížil mezi lety 2000 a 2010 na polovinu (CSO, 2012). Čísla pro rok 2013 poukazují na to, že 6 % farmářů je mladších než 35 let a 53 % farmářů je více jak 55 let (DAFM, 2017; CSO, 2012).

Rozloha farem

V roce 2015 byla průměrná velikost farmy v Irsku 32,7 hektarů. Přesto má téměř 43 % farem v Irsku méně než 20 hektarů (CSO, 2015) a pouze 3 % farmářů spravují farmy o velikosti 100 a více hektarů (CSO, 2012). Každý farmář průměrně hospodařil na 3,8 parcelách¹ (CSO, 2012). Téměř 45 tisíc (32,2 %) farem hospodařilo v roce 2015 na pronajatých pozemcích a celkově bylo pronajato 16 % zemědělské půdy (CSO, 2012, SCSi & Teagasc, 2016).

¹ Parcela je definována jako obdělávaná půda patřící k zemědělskému podniku, která je zcela obklopena půdou ostatních farmářů a/nebo cestami, lesy, vodou, apod.

Příjem farem

V roce 2015 byl v Irsku průměrný příjem rodinné farmy €26 303, ale mezi jednotlivými podniky byly velké rozdíly (€12 660 na farmách zaměřených na chov masného skotu a €62 141 na mléčných farmách), (Hennessy and Moran, 2016). V roce 2015 byly na 38 % farem, které jsou klasifikovány jako 'na plný úvazek'², průměrný příjem €51 557, zatímco na 63 % farem, které jsou klasifikovány jako rodinné farmy na „částečný úvazek“, byl průměrný příjem €11 058.

Příjem farem v Irsku hodně závisí na přímých platbách.³ V roce 2015 byla průměrná finanční podpora €17 168, tím pádem tvořila průměrně 65 % celkového příjmu (velikost podpory se liší, mléčné farmy dostávají 32 %, zatímco farmy zaměřené na chov masného skotu nebo ovcí dostávají až 100 %), (Hennessy and Moran, 2016).

² Záleží primárně na času stráveném prací, farmy, které vyžadují 0,75 % standardní pracovní doby podle irského zákoníku práce a více, jsou považovány za „farmy na plný úvazek“, pokud méně, tak na „částečný“.

³ Celkové přímé platby je skládají z režimu základní platby a dalších schémat zaměřených na ochranu životního prostředí nebo odlehle venkovské oblasti.

Životaschopnost farem

V roce 2014 bylo přibližně 38 % farem kategorizováno jako rentabilní a dalších 31 % bylo označeno za udržitelné, ale jen díky externím příjmům. Rentabilita farem se hodně liší podle jejich typu. V roce 2014 ekonomicky samostatně fungovalo 82 % mléčných farem. Každopádně 42 % farem zaměřených na ovce a různé typy skotu bylo označeno za zranitelné a pouze 15 % farem zaměřených na chov skotu bylo klasifikováno jako životaschopné (Hennessy and Moran, 2015).

Vzdělání a trénink

Pouze 31 % farmářů za sebou má nějaký typ formálního vzdělání, více než polovina (51,5 %) farmářů pod 35 let se zúčastnila nějakého školení. Podíl farmářů, kteří prošli kurzy zaměřenými na zemědělství, je větší na větších farmách (CSO, 2012).

Slovinsko

90 % slovinského zemědělství je ovlivněno faktem, že 90 % půdy leží ve větší nadmořské výšce než 300 m n. m. a rovinná půda existuje pouze na 20 % země. Přibližně 86 % zemědělské plochy je klasifikováno jako LFA plocha, ze které 72 % tvoří horské oblasti.

V roce 2014 existovalo ve Slovinsku 70 tisíc zemědělských podniků o průměrné velikosti 6,7 hektarů (s průměrně 22 parcelami). Každý desátý člověk ve Slovinsku pracuje v zemědělském podniku a 49 % populace žije ve venkovských oblastech. Rodinné farmy jsou dominantním typem zemědělských podniků. Na slovinských farmách pracuje na jednom hektaru třikrát více lidí, než je průměr u ostatních členů Evropské unie.

Slovinsko má značné množství lesů, na přibližně 60 % půdy se odehrávají aktivity spojené s lesnictvím. Slovinsko má méně orné půdy a pěstuje méně obilovin, ale zároveň má více pastvin než je běžné u ostatních 27 členů Evropské unie. Nejvýznamnější zemědělské podniky se specializují na mléko, skot a drůbež. Mléčné farmy jsou nejdůležitější částí zemědělské výroby, přestože pouze 2 % farem zaměřených na chov skotu jsou velkochovy.

Farmy jsou ve Slovinsku obvykle vedeny rodinami, přičemž i 64 % zaměstnanců jsou rodinní příslušníci majitele farmy a do práce na farmách se zapojuje také hodně žen.

Většina slovinských farem nemá čistě ze zemědělství dlouhodobě dostatečné příjmy a musí výrobu diverzifikovat a věnovat se i dalším aktivitám. V roce 2013 existovalo na farmách přes 12 tisíc registrovaných doplňkových aktivit, a to včetně zemědělských a lesnických služeb, zpracování potravin a turismu. Ve Slovinsku existuje také řada polo-profesionálních

farem (17 %), na kterých jsou členové rodiny zaměstnání jen částečně a mají zároveň i další zaměstnání. Dotace EU představovaly v roce 2010 ve Slovinsku 61 % příjmů.

Španělsko

Zemědělské aktivity se odehrávají na 28 % rozlohy celého Španělska (existence pouze malého množství zemědělských pozemků je zapříčiněna klimatickými problémy, jako jsou nekvalitní půda, nedostatek vody nebo horský terén).

Ve Španělsku je zemědělství záležitostí malých podniků, více než polovina farem má méně než 5 hektarů. Většinu práce, která se odehrává na španělských farmách, zastane rodina. Malá průměrná velikost farem zapříčiňuje, že je náročné zemědělský sektor rozvíjet. Nedostatek příležitostí pro farmaření a malý zájem o venkovské oblasti zapříčiňují, že upadá zájem mladé generace o zemědělství, což má další negativní dopad na změny a rozvoj sektoru.

Zatímco se více španělských farem specializuje na trvalé plodiny (ovoce, olivy, vinice), pokud se zaměříme na rozlohu, plodiny, které trvalé nejsou, zabírají téměř tři čtvrtiny celkové zemědělské plochy. Většina farem zaměřená na chov hospodářských zvířat se specializuje na skot a drůbež, na 25 % farem se chovají prasata.

Přibližně 48 % farem je klasifikováno jako specializovaných na trvalé plodiny, zatímco na polní plodiny se zaměřuje 22 % farem, a na pastviny 13 % farem. Průměrný počet pracovních jednotek na podnik je 0,84.

Stejně jako v dalších zemích Evropské unie, i ve Španělsku se zemědělský sektor stal závislým na podpoře a dotacích EU. Příspěvky a dotační podpora zdůraznily rozdíly mezi malými rodinnými farmami (většina sektoru) a většími živochopnějšími farmami (menšina). Tradiční zaměření zemědělského sektoru na produkci bylo navíc rozšířeno, aby zahrnovalo i rozvoj venkova a ochranu životního prostředí. Momentálně se zaměřuje na širší koncept hospodářského rozvoje, a to pomocí snahy o zachování přírody a boji proti vylidňování.

Toskánsko

Struktura

Farmaření v Toskánsku je charakterizováno malými rodinnými farmami, jejichž výroba je diverzifikována (víno, olej, obilí). Pouze přibližně 55 % toskánského území je využíváno jako zemědělská půda, a to proto, že je Toskánsko především kopcovité a hornaté. Z tohoto důvodu není půda příliš výnosná a farmáři se tedy soustředí na vysoce kvalitní produkty s přidanou hodnotou.

Věk farmářů

Pouze 1,9 % toskánských farmářů nepřekročilo věkovou hranici 30 let, zatímco více jak polovině farmářů (54,7 %) je více než 60 let.

Farmy a hlavní produkty

V roce 2010 bylo v Toskánsku 72 600 farem, velká část z nich ovšem operovala jen na velmi malé rozloze. Data obchodního svazu ukazují, že v regionu bylo zaregistrováno 41 tisíc farem. Přibližně na 40 tisících farem se pěstovaly plodiny na orné půdě, na 10 tisících se choval skot, na 2 360 ovce a na 1 300 prasata. Zároveň se na 26 tisících farmách pěstovalo víno a na 50 tisících olivovníky.

Dvě třetiny toskánských farem mají méně než 5 hektarů a 80 % méně než 10 hektarů. Přestože jen 11 % toskánských farem má 20 a více hektarů, zabírají 67,8 % celé oblasti. Typická farma má v Toskánsku přibližně 10 hektarů a produkuje se na ní víno, olivový olej a obilniny, zatímco na horských farmách se obvykle chová skot nebo ovce. Mnoho farem se zabývá i dalšími činnostmi, zejména turistikou.

Česká republika

Na zemědělskou spolupráci měl značný dopad historický vývoj. V České republice například existovala tradice zemědělských družstev. Družstva byla prvně zřízena proto, aby se jednotliví farmáři spojovali a společně dosahovali ekonomických cílů i rozvoje členů družstva. Po nástupu komunismu farmáři o své farmy začali přicházet, byli nuceni se do družstev připojit a zároveň jim byla odebrána rozhodovací práva. Veškerá činnost byla centralizována a hlavním rozhodovacím orgánem se stal stát. Tato družstva se nevěnovala dalšímu rozvoji farmářů. I z tohoto důvodu není dnes řada farmářů ochotná se k družstvu připojit a pracuje raději samostatně.

Od roku 1989 došlo v českém zemědělství k velkým změnám. Počet farem narostl z původních 4 403 (v roce 1989) na 90 tisíc (v roce 1995), z nichž většina měla méně než 3 hektary. Toto číslo opět kleslo a ustálilo se na počtu 47 tisíc farem.

Farmáři v České republice v současnosti spolupracují na několika úrovních, mezi které patří sdílení služeb (sdílení techniky), společný prodej ze dvora a prosazování politických cílů farmářů. Mezi nejdůležitější typy spolupráce je možné zahrnout i společná obytná družstva (např. v mlékárenství, ovocnářství a zelinářství). Čeští producenti mléka se sdružují do obytných družstev a společně vyjednávají o prodeji. Tato družstva existují už od roku 1990, obvykle je vedou sami farmáři a v současnosti reprezentují 70 % producentů čerstvého mléka.

Německo

Volná neformální spolupráce v Německu existuje s částečným úspěchem už několik desetiletí. Kooperace se pravděpodobně bude týkat spíše sdílení techniky než práce s hospodářskými zvířaty. Nejčastější je spolupráce v oblasti technického vybavení, může zahrnovat řadu partnerů a někdy zasahuje i do legální sféry. Kooperace při chovu hospodářských zvířat obvykle začíná sdílením skladovacích prostor nebo spojováním dvou a více stád. Přesto je ale podobná spolupráce v těchto oblastech výjimkou. V některých regionech (např. Jižní Bavorsko) se úspěšná kooperace mezi farmáři odehrává v oblasti zpracování a prodeje mléka a masa.

V Německu se role farmářů při spolupráci liší, sahá od plné účasti až po pouhé poskytování financí pro různé akce a činnosti.

Irsko

Stejně jako ostatní majitelé nemovitostí v Irsku, i farmáři mají velmi blízký vztah ke svým pozemkům/majetku. Tento přístup k vlastnictví půdy je v Irsku dnes velmi zjevný i podle přístupu k obchodu s pozemky na nižší úrovni. Ročně je v zemi prodáno méně než 1 % zemědělské půdy. Kvůli nedostatečnému prodeji půdy je nejčastějším způsobem, jakým se farmáři dostanou k dodatečným pozemkům, jejich pronájem. Důležitým faktorem při pronájmu je fakt, že si vlastník pozemky ponechá, i pokud již nemá zájem nebo možnost na dané půdě pracovat.

Trhu s pozemky v Irsku tradičně dominovaly krátkodobé 11 měsíční smlouvy o pronájmu (v Irsku známé jako „conacres“), (SCSI & Teagasc, 2015). Vliv na trh s pozemky mají také přímé platby poskytované díky Společné zemědělské politice EU. Nároky na příspěvky a přímé platby jsou přímo spojené s obhospodařovanou půdou.

Cush a Macken-Walsh (2016) poukázali na to, že přes historický význam vlastnictví půdy a nezávislých farem, byla v Irsku spolupráce tradicí, díky čemuž se tolik rodinných farem zachovalo. V minulosti existovalo mnoho příkladů toho, jak si farmáři pomáhali během sklizně, nebo i v jiných obdobích, ve kterých bylo nejvíce práce.

Primárním přístupem irských farmářů ke kolaboraci je „partnerství mezi farmami“. Kromě již zmíněného partnerství další přístupy zahrnují také: společné farmaření; společné dojení; společný chov na základě smluv; nebo i pronájem krav. Producentů skupiny v Irsku obvykle spolupracují při prodeji farmářských produktů. Existuje také mnoho farmářů, kteří se účastní společného nákupu farmářských potřeb a materiálu.

Partnerství mezi farmami

Partnerství je podle irského práva od roku 1890 v rámci „zákona o partnerství“ uznáváno jako obchodní koncept. Partnerství mezi farmami je situací, během které dva a více farmářů sdílí své zdroje a společně se snaží dosáhnout různých typů výhod (Teagasc, 2017). Jedním z důvodů, proč partnerství mezi farmami vzniklo, je, že funguje jako nástroj, který zlepšuje hospodářskou životnost farem, jež nemají dostatečné zdroje na to, aby se o svou živnost postaraly samy a udržely ji ve vlastnictví rodiny (Macken-Walsh & Roche, 2012).

V posledních patnácti letech vedly v Irsku rozvoj tohoto konceptu především partnerství zaměřená na produkci mléka (MMPs). Jejich snahy byly v roce 2002 usnadněny změnou vyhlášek týkajících se mléčných kvót. Do většiny těchto partnerství se společně zapojovali rodiče a děti. (DAFM, 2011).

V Irsku postupně vznikly dva typy partnerství mezi farmami: v rámci rodiny a mezi rodinami. Partnerství v rámci rodiny jsou v Irsku častější a zapojují se do něj partneři, rodiče, děti nebo sourozenci a obvykle se odehrávají pouze na jedné farmě. Partnerství mezi rodinami se musí účastnit minimálně dva farmáři, kteří nepatří do jedné rodiny, a pracují minimálně ve dvou různých zemědělských podnicích.

Registrovaná partnerství mezi farmami⁴

Zrušení mléčných kvót v roce 2015 do Irska přineslo také změny v rámci partnerství mezi farmami. V Irském zákoně

je podle právního předpisu 247 z roku 2015 ustanoveno, že registrované partnerství mezi farmami je dohoda o sdílení výnosů mezi dvěma nebo více farmáři, která musí splňovat určité podmínky a požadavky spojené s registrováním partnerství mezi farmami (Government Publications, 2015). Seznam těchto registrovaných partnerství je veden na irském Ministerstvu zemědělství a potravin.

Registr umožňuje jak starším, tak i novým partnerstvím, zaměřeným na produkci mléka, zapojit do projektu jakýkoliv podnik nebo společenství podniků. Model partnerství také umožňuje, aby se do něj zapojili partneři, kteří se přímo nevěnují činností daného partnerství, ale chtějí přispět poskytnutím půdy nebo kapitálu. Tento model také umožňuje mladým vzdělaným zájemcům, aby vstoupili do partnerství s již pracujícími farmáři (Curran, 2015).

⁴ Odhaduje se, že v roce 2017 v regionu existovalo 1 800 - 1 900 registrovaných partnerství mezi farmami, 75 % z toho v rámci rodin.

Sdílené farmaření

Sdílené farmaření je dohoda, při které vlastník pozemků a zúčastněný farmář vedou dvě různé rodinné společnosti, a to na stejné půdě, a bez toho, aby bylo ustanoveno partnerství nebo založen společný podnik. Každý ke společnému podniku a k výrobě produktů přispívá svým dílem. Za společnou půdu se oproti tradičnímu pronajímání neplatí a každý prodává svou část produktu. Oba zúčastnění přispívají na produkční náklady, ale každý má svůj vlastní nezávislý podnik, vede si svůj vlastní účet, a má své vlastní zisky. S ohledem na daně a programy Evropské unie, se oba podniky považují za zcela samostatné. Obě strany ale sdílejí rizika i zisky (např. během neúrodného roku oba postihují ztráty, v opačném případě mají oba zisky). Detaily jsou uvedeny v právním řádu (Teagasc, 2017).

Společné dojení

Společné dojení je v Irsku novým konceptem, který poskytuje schopným mladým lidem možnost nastartovat kariéru v mléčném průmyslu. Nabízí krátkodobé příležitosti pro ty, kteří se chtějí v budoucnu vrátit na rodinnou farmu, anebo dlouhodobější práci pro ty, kteří chtějí založit svou vlastní farmu. Pro účastníky spolupráce může být tato dohoda sice velmi riskantní, ale zároveň mají všichni díky efektivnímu řízení farmy šanci na větší zisky. Náklady na provoz si mezi sebou vlastníci půdy a farmář rozdělují podle toho, čím kdo k celému podniku přispívá. Majitel obvykle poskytuje půdu, infrastrukturu, zázemí a dojnice. Spolupracující farmář naopak zajišťuje správu farmy, nezbytné dovednosti, pracovní sílu a případně také dojnice. Zisky sdílejí podle předem dohodnutého principu (Land Mobility, 2017).

Společný chov⁵

Společný chov jalovic je v Irsku také poměrně novým konceptem. Vznikl, když se začaly rozšiřovat mléčné farmy, protože se zefektivnilo využívání pozemků v okolí dojíren, a tím se zvýšilo i množství mléka, které je možné na farmě produkovat. Proto se někteří farmáři pustili do této formy spolupráce, při které zaměstnávají dalšího farmáře, aby se postaral o jejich jalovice (Teagasc, 2013).

⁵ Společného chovu se účastní přibližně 5 % farmářů zaměřených na výrobu mléka.

Pronájem krav

Pronájem krav je typem dohody, v rámci které farmář pronajme některé ze svých nadbytečných krav jinému farmáři. Pro-

najímat je může buď krátkodobě (jeden nebo dva roky) nebo dlouhodobě (čtyři nebo pět let). Krávy pronajaté na kratší období se ke svému majiteli obvykle vrací, zatímco ty pronajímané na delší období obvykle ne. Úspěch tohoto uspořádání závisí na tom, jak blízce spolu farmáři spolupracují, a jak moc si navzájem věří (Teagasc, 2017a).

Producentké skupiny v zemědělství

Producentké skupiny se v Irsku obvykle specializují na produkci hovězího a jehněčího masa, ale poměrně často také na lesnictví a produkci dřeva. Farmáři, kteří se zapojují do producentkých skupin zaměřených na jehněčí a hovězí, se kvůli odbytu obvykle spojují s jedním nebo více zpracovateli masa. Zpracovatelé tím pádem počítají s velkoobchodními cenami a farmáři tak mohou o ceně masa lépe vyjednávat. Některé skupiny shromáždí skot nebo jehňata do jedné lokality a odtamtud je společně odvezou do továrny. Pro farmáře je to výhodné a nemusí zbytečně snižovat ceny. Některé producentské skupiny také společně nakupují potřebné komodity.

Slovinsko

Ve Slovinsku jsou nejčastější formou spolupráce mezi farmáři družstva. V roce 2013 existovalo ve Slovinsku 76 zemědělských družstev. Družstva ve Slovinsku existují již více než 140 let. Důležité jsou i v současnosti, a to proto, že se skrze ně prodají tři čtvrtiny slovinských potravin produkovaných za účelem zisku.

Tato družstva pokrývají řadu aktivit včetně: poskytování služeb farmářům a venkovanům v odlehlých oblastech; nákupu a prodeje zemědělských produktů (mléko, hroznové víno, brambory, skot, zelenina, obilí, dřevo, chmel); zpracování potravin (maso, víno a mléčné výrobky); a maloobchodního prodeje.

Některé z družstev slouží více účelům, zatímco některá jsou specializovaná (lesnictví, ovoce, mléčné výrobky). Ve Slovinsku také stoupá popularita producentských skupin, zejména v případě oblastí, kde je důležitá vysoká kvalita výrobků. Slovinsko má momentálně 41 produktů chráněných na národní úrovni.

Družstva mají ve Slovinsku dlouhou historii, která má své počátky ve zpracování mléka. Na oblíbenost družstev ve farmářské komunitě měla vliv také spořitelni družstva. V roce 1992 byla ustanovena legislativa týkající se družstev, ale od té doby v ní došlo k řadě úprav.

Za posledních deset let slovinská družstva zdvojnásobila své výnosy, zvýšila prodej na lokálních a regionálních trzích a uskutečnila několik investic, díky kterým vznikla ve venkovských oblastech řada nových pracovních míst. Novou příležitostí pro družstva představuje také Program rozvoje venkova 2014 - 2020, protože je v něm poukázáno na význam družstev na venkově při produkci a zpracování lokálních potravin, organizaci zemědělství, udržování pracovních míst a zajišťování kultivace půdy v méně osídlených venkovských oblastech.

Družstevní unie Slovinska je neziskovou organizací s dobrovolným členstvím. Podporuje rozvoj družstevního hnutí (účastní se 71 družstev) a reprezentuje zájmy svých členů. Jejím cílem je pomocí společné práce podpořit a reprezentovat udr-

žitelný rozvoj družstev a zajistit výhody svým členům i spotřebitelům.

Přestože družstva hrají ve slovinském zemědělství důležitou roli, zejména při prodeji zemědělských produktů, mají podle respondentů (konzultant v zemědělství, farmář a ředitel producentské firmy zaměřené na ovoce) kvůli předchozímu politickému uspořádání mezi farmáři negativní konotaci.

Ve Slovinsku existují i další typy zemědělské spolupráce. Jedná se například o sdílení zařízení a strojů, které se týká poskytování strojů jak pro zemědělství, tak i lesnictví. Existují zemědělské komunity – společná správa zemědělské půdy a lesů, a další formy formální i neformální spolupráce.

Důležitou formou spolupráce jsou (podle zemědělského konzultanta, se kterým byl veden rozhovor) studijní kruhy, které jsou organizované v rámci Zemědělské a lesnické komory Slovinska (CAFS). Studijní kruhy se organizují za pomoci expertů – účastní se konzultant CAFS a malá specializovaná skupina farmářů. Tato forma spolupráce vede nejen k výměně zkušeností a vědomostí (tím pádem i větší produkci), ale také může vyústit ve společný nákup produktů na ochranu rostlin, vybavení, apod., za lepší ceny. Podobného výsledku je možné dosáhnout i v rámci některých asociací (chovatelé zvířat, producenti různých plodin).

Španělsko

Mezi španělskými farmáři existují hlavní dva typy spolupráce: 1. Asociace producentů a zemědělského marketingu, do kterých patří družstva (služby, produkce, úvěry, stroje), občanské nebo obchodní společnosti a skupiny založené na specifických zemědělských regulacích; a 2. Profesionální odborové organizace nebo reprezentativní sdružení.

Družstva produkují ve Španělsku téměř polovinu národní zemědělské výroby. Hlavní aktivitou 48 % družstev je zásobování a 33 % družstev se věnuje produkci olivového oleje. Důležitá jsou také družstva zaměřená na ovoce a zeleninu. Družstva zastupují 13 % veškerých výrobců potravin ve Španělsku, mají na svědomí 29 % obrátu a 20 % pracovních míst.

Zemědělské družstevní společnosti se objevují v různých variantách, především podle toho, jaké poskytují služby: dodavatelská družstva nebo odbytová družstva.

- Družstva zaměřená na společné využití půdy fungují tak, že se spojí výrobní zdroje (půda, technologie) a pracuje se jako na jedné farmě, která je spravována družstvem.
- Přidružená výroba v rámci družstev zahrnuje sdružování pracovníků, kteří pak mohou poskytovat služby ostatním v zemědělském sektoru.
- Úvěrová družstva poskytují farmářům nezbytný kapitál pro investování a pokrytí ceny práce.
- Majetkové společenství: je formou společnosti, do které několik lidí investuje svůj kapitál s úmyslem vytvořit fond pro podnikání, ale zároveň si každý z nich udrží svou nezávislost.
- Pronájem/Sdílení: je formou spolupráce, při které farmáři uzavřou smlouvu a umožní ostatním, aby za předem domluvený nájem po určitou dobu využívali jejich půdu. Při sdílení má vlastník právo dostat určitý podíl z produkce.

- Společné zavlažování: komunita farmářů, kteří společně, efektivně a spravedlivě spravují distribuci vody a rozdělují ji mezi své členy.
- Skupiny pro řízení farem: asociace, jejichž úkolem je poskytnout služby ohledně řízení farmy.
- Zemědělské producentské skupiny a organizace (APGs): jsou specializovaná družstva se specifickými cíli, jakými jsou společné získávání zdrojů nebo přizpůsobování zemědělské produkce požadavkům zákazníků.
- Profesionální organizace: reprezentují farmáře v řadě oficiálních záležitostech.

Toskánsko

V Toskánsku vedl rozvoj kooperace ke vzniku různých typů družstev. Hlavní rozdíl je mezi spoluprací ekonomickou, dočasnou, a dalšími formami dohod mezi zemědělci.

Ekonomická spolupráce

Dimenze:

- Malá družstva: obvykle je tvoří malá skupina lidí, kteří spolupracují a vytvoří malý společný projekt o třech až osmi členech. Tato spolupráce je obvykle zaměřená na společné produkční aktivity;
- Družstva: mají minimálně devět členů;
- Konsorcium: obvykle vzniká kvůli společné obchodní aktivitě. Existují speciální typy konsorcií zaměřené na management produktů s ochrannými známkami;
- Producentské organizace: tato forma spolupráce vznikla díky rozvoji Společné zemědělské politiky, za pomoci které byla organizacím poskytnuta finanční podpora, zejména v zelinářském odvětví.

Aktivity:

- Produkce: některá družstva vznikla, aby spravovala opuštěné oblasti, a to především v sektoru lesnictví;
- Společenské aktivity: během několika posledních let bylo zjištěno, že práce v zemědělství může pomoci při rekonvalescenci lidem se sociálními nebo fyzickými problémy; bylo založeno mnoho družstev, které podporují osoby se sociálním nebo fyzickým hendikepem;
- Transformace: představuje v Toskánsku tradiční způsob kooperace, zejména v odvětví olivového oleje, ovčího sýra, vína a zeleniny;
- Služby: tuto funkci obvykle zastávají družstva zaměřená na transformaci, jejich úkolem je zajistit dodávání zdrojů pro farmaření (hnojiva, pesticidy, atd.) a zajišťují i poradenské služby.

Kooperace mezi jednotlivci: V toskánském zemědělství existuje řada příkladů spolupráce v rámci rodin, buď v neformální podobě, nebo v oficiální formě pomocí „jednoduchých společností“.

Dočasné a jiné formy spolupráce

- Provizorní společnosti a krátkodobé asociace firem: pro realizaci veřejných projektů a úspěšné financování organizací je často potřeba sestavit skupinu, která bude projekt řídit. Tuto formu spolupráce reguluje národní legislativa a koope-
race má většinou formu velmi jednoduché firmy;
- Síť podniků: toto je nová forma spolupráce, jež byla v roce 2009 ustanovena národním právním systémem. Může mít
dvě různé formy: na bázi smlouvy bez ekonomického rozsahu, v tomto případě spolupracující podniky pouze společ-
ně pracují a poskytují si služby; a ve formě, jejíž součástí mohou být i ekonomické aktivity, platí se DPH, a nesplnění
povinností je právně postižitelné.

Česká republika

Česká republika: Výhody

Spolupráce mezi farmáři má důležité ekonomické benefity, zejména v případě malých farmářů. Výhodné je například kolektivní sdílení zdrojů (techniky). Jeden z respondentů (zástupce jedné z chovatelských asociací) uvedl, že „malé farmy nemají dostatečné technické vybavení, tak se farmáři obrací na své kolegy z větších farem, kteří ho mají. Farmáři z větších farem jim obvykle potřebné služby poskytnou a můžeme tedy říci, že existuje kooperace v rámci „využívání zdrojů“. Zejména v okolí vesnic se situace ohledně spolupráce začíná zlepšovat, od roku 1990 došlo k velkému pokroku.“

Spolky, které zastupují zemědělce (například Svaz chovatelů ovcí a koz), výrazně ovlivňují zemědělskou politiku v rámci České republiky. Hlavním úkolem Svazu chovatelů ovcí a koz je sice zabývat se chovem zvířat, ale organizace se věnuje také ochraně práv a zájmů svých členů. Při podpoře zájmů a práv farmářů hraje zásadní roli Asociace soukromého zemědělství ČR (ASZ ČR). Podle jedné z respondentek (projektová manažerka v této asociaci) je „ASZ ČR také členem COPA, což je výbor profesionálních zemědělských organizací na úrovni Evropské unie. To umožňuje asociaci ovlivňovat Společnou zemědělskou politiku EU a podpořit zájmy svých členů na evropské úrovni.“

Výrazné ekonomické výhody jsou vidět například na dvou relativně „bezpečných“ příkladech spolupráce, při kterých farmáři nemusí nijak riskovat a zároveň se nemusí bát, že by ztratili svou nezávislost nebo možnost se svobodně rozhodovat. Výborným příkladem je společný nákup materiálů, při kterém není třeba podepisovat žádnou oficiální smlouvu, proto je pro farmáře velmi atraktivní. Není možné přesně určit, kolik je díky společnému nákupu možné ušetřit peněz. Odhaduje se, že farmáři, kteří společně nakupují pesticidy, ušetří 5 % až 35 % z původní ceny.

Systém českého zemědělství výrazně ovlivnil komunistický režim, který trval od konce druhé světové války až do roku 1989. Názory ohledně toho, jak moc se historie podepsala na současné ochotě farmářů spolupracovat, se značně liší, ale nikdo téma nevidí příliš pozitivně.

Je velmi těžké propagovat ekonomické výhody spolupráce, protože historické faktory (včetně nucené kolektivizace) stále ovlivňují přístup, názory i chování na farmách. Jednoduše řečeno, farmáři se nenechají nutit do spolupráce. Jakákoli asistence nebo aktivita vyvinutá státem musí odpovídat zájmům a názorům farmářů. Současná vláda se snaží nastavit politiku tak, aby usnadnila spolupráci zemědělců a je ochotna učinit kroky pro její podporu. Hlavní příklady jsou uvedeny v současném Programu rozvoje venkova 2014 – 2020⁶. O výhodách státní podpory se baví všechny zúčastněné strany (od farmářů až po politiky). Výzkumník z České zemědělské university uvedl, že finanční podpora poskytnutá Evropskou unií v rámci Programu rozvoje venkova doposud neměla na dlouhodobý rozvoj spolupráce žádný pozitivní vliv. Právě naopak, projekty, které byly v skrze tento program mezi lety 2004 a 2006 spuštěny, nakonec zcela zkolabovaly. Od té doby se podobný projekt nezkoušel.

Princip projektu spočíval v tom, že byl finančně podpořen vznik obytných družstev, ale jakmile byla finanční podpora ukončena, farmáři vzniklá družstva rozpustili.

Dalším problémem spojeným s minulostí a všeobecnou charakteristikou české populace je nedostatek vzájemné důvěry. Ten má zásadní dopad na aktivity, jakými jsou například společný nákup a využívání strojní techniky. Jak uvedl jeden z respondentů, existují dotační politiky zaměřené přímo na „sdílení zařízení a strojů“, ale farmáři nejsou vůči takovéto formě spolupráce otevření, zejména kvůli nedostatku vzájemné důvěry. Navíc nejsou dostatečně motivováni, protože ekonomická situace je v České republice v současnosti pro farmáře velmi příznivá.

Pocit svobody: po konci komunismu byla zemědělská půda navracena jednotlivým farmářům, v tu chvíli se naprosto změnil celý jejich přístup, protože získali možnost samostatně a nezávisle rozhodovat o tom, co se bude na jejich farmě dít.

Neochota podstupovat rizika: V případě, že by se farmáři rozhodli sdílet zemědělskou techniku, vždy by existoval někdo s větší odpovědností, než by měli ostatní účastníci takového projektu. Nejvíce odpovědnosti by měl vedoucí celého podniku. Ostatní členové by měli odpovědnosti méně, a proto by mohli být nakloněni myšlence využít situaci ve svůj prospěch na úkor ostatních farmářů. Čeští lidé celkově nejsou příliš otevření podobnému sdílení zdrojů a mají silný smysl pro individualitu.

Dobrá ekonomická situace: V současnosti je v České republice velmi dobrá ekonomická situace a farmáři nemají příliš silnou motivaci pro to, aby začali více spolupracovat.

Jeden z respondentů také poukázal na problém, který není tak nápadný: mnoho zemědělských produktů, jakými jsou například maso nebo vajíčka, má jen velmi krátkou dobu trvanlivosti, a proto je možné při jejich distribuci spolupracovat jen na omezeném prostoru. Přesto můžou farmáři efektivně kooperovat i na lokální úrovni. Dobrymi příklady jsou společná přeprava produktů nebo využívání jednoho prostoru při prodeji ze dvora.

⁶ Konkrétní projekty je možné najít na stránkách: <http://www.szif.cz/cs/prv2014-m16>

Německo: Výhody

Hlavní výhody kooperace/kolaborace jsou:

- Snížení výrobních nákladů, a tím pádem i zvýšení zisků: například pokud skupina farmářů společně nakoupí hnojivo, mohou ho získat za velkoobchodní cenu, tím pádem se výrazně sníží vložené náklady. Stejně tak, pokud farmáři společně postaví stáje s roštovými podlahami, a sdílejí technické plány a náklady na konstrukci, budou mít větší zisky.
- Lepší schopnost vybalancovat pracovní a osobní život a výrazné zlepšení kvality života.
- Více možností (času a energie) se zamyslet nad podnikatelskými a strategickými plány a inovacemi. To je možné jen díky spolupráci, delegaci úkolů a většímu soustředění se na kvalitu práce.
- Diskuze o podnikatelských záměrech a inovacích s dalšími kolegy.
- Zabezpečení zemědělského podniku pro budoucí generace.
- Schopnost investovat do zvyšování kvality a specializovaných technologií. Technologický pokrok a inovace umožňují farmářům splnit nadcházející úkoly mnohem efektivněji. Kvůli obrovským nákladům, které se pojí s nákupem zemědělské techniky, je pro farmáře finančně mnohem výhodnější nakoupit vybavení společně a poté ho sdílet. Záleží na celkové velikosti produkce, ale třeba i na ročních obdobích (podmínky při žních, zajištění vysoké kvality).
- Možnost vyvinout efektivní mainstreamové i alternativnější marketingové strategie.

Německo: Výzvy

Jako velké výzvy pro kooperaci a kolaboraci mezi podnikateli v zemědělství byly identifikovány následující faktory:

- Omezené vztahy mezi lidmi. Farmáři v současnosti nemají mnoho kolegů, se kterými si mohou povídat.
- Velkou výzvou mohou být pro partnery při kolaboraci/kooperaci i plány na generační obměnu v rámci některé z farem zapojené do spolupráce. Může dojít ke změně skupinové dynamiky nebo strategických plánů.
- Většina farmářů preferuje možnost podnikat nezávisle na ostatních. Velkou výzvou a náročným cílem je přesunout se od vnímání farmářů jako „JÁ“ k „MY“.
- Na počátku každé kooperační/kolaborační aktivity mají různí farmáři různé ekonomické i technologické možnosti. Někteří se musí naučit více nových dovedností, nebo investovat více finančních zdrojů, než jiní.
- Nekontrolovaný nárůst aktivit v rámci kooperace/kolaborace může vést k situaci, ve které budou mít někteří z podnikatelů pocit, že ostatní farmáři nerespektují jejich zájmy a požadavky.
- Selhání při vyjednávání dohod a smluv/postupů v situacích, kvůli kterým dojde k ukončení kooperace/kolaborace mezi podnikateli v zemědělství a/nebo při nutnosti řešit velké problémy.
- Je potřeba využívat externí konzultanty, kteří mohou poskytnout pomoc týkající se provozních úkolů.

Irsko: Výhody

Výhody partnerství mezi farmami

Partnerství mezi farmami přináší širokou řadu výhod.

Generační obměna

- Podpoření atraktivity práce v zemědělství mezi mladými
- Možnost pro mladé lidi, aby vstoupili do zemědělství dříve, a zapojili se do řízení farmy
- Přechod k farmaření
- Menší rizika pro starší generace
- Předávání vědomostí a zkušeností mezi generacemi

Kvalita života

- Více volného času
- Méně stresu v práci
- Možnost rozšíření produkce bez negativního vlivu na životní styl

Ekonomika

- Nárůst výroby
- Úspory z rozsahu
- Zlepšení výkonu podniku
- Nárůst efektivity a ziskovosti
- Efektivita práce a produkce
- Lepší zdroje určené k výrobě
- Větší kupní síla
- Sdružování prostředků
- Zvyšování úvěrové kapacity
- Snížení nákladů na rozšiřování
- Společná práce
- Nižší náklady na inovace

Výhody dovedností

- Možnost kombinovat různé dovednosti a zkušenosti
- Lepší a informovanější rozhodování
- Zkušenosti starších farmářů spolu s entuziasmem a novými nápady mladých
- Lepší využití dovedností a zdrojů
- Společné učení se

Společenské výhody

- Redukce izolace
- Více volného času pro odpočinkové aktivity
- Větší zapojení partnerů a dětí
- Větší radost z farmaření
- Méně problémů v případě nemoci nebo dočasného zdravotního omezení
- Budování důvěry
- Více možností pro sdílení vědomostí
- Umožňuje starším farmářům pracovat méně, ale farmu neopouštět

Strukturální

- Redukce kapitálových výdajů – investice do společných prostor, nejen do jedné farmy
- Větší dostupnost zdrojů
- Navyšování kapacity pro růst a rozšiřování
- Přispění k mobilitě
- Konsolidace pozemků

Politické výhody

- Přístup mladých farmářů k režimu základní platby
- Větší dotační asistence pro vzdělané mladé farmáře a vyšší stropy pro grantové investice zaměřené na mladé
- Nároky na příspěvky z národních rezerv pro mladé farmáře
- Grant ve výši až €2 500 pro kolaborující farmáře
- Možnost zažádat o více plateb v rámci programů jako GLAS, v oblastech s přirozeným omezením nebo v rámci ekologického zemědělství

Daňové úlevy

- Efektivní řešení daní v rámci rodiny
- Úlevy na daních
- Kredit na daň z příjmu ve výši €5 000

Výhody sdíleného farmaření

Sdílené farmaření zajišťuje farmářům přístup k větší zemědělské ploše, mohou tedy zvýšit obrát svého podniku bez toho, aby museli platit předem. Hospodaření ve větším měřítku jim umožňuje snížit náklady na produkci. Pro vlastníka pozemků je výhodné, že si zachovává nad půdou kontrolu, má lepší kupní sílu, produkce je v souladu s jeho/jejími plány, může dosáhnout lepší efektivity, a může čerpat ze znalostí a zkušeností farmáře, který na jeho pozemcích pracuje. Vyšší produkce s nižšími náklady je výhodná pro oba farmáře (Teagasc, 2017; Teagasc, 2010; NRN, 2012).

Výhody společného dojení

Společné dojení poskytuje schopným mladým lidem možnost nastartovat kariéru v mléčném průmyslu s nižšími finančními náklady, než kdyby si museli zakoupit vlastní farmu. Mladí lidé tak mají šanci rizika sdílet, ale zároveň nepřijdou o výhody, které nabízí efektivní řízení a výhodné ceny mléka. Časem můžou mladí farmáři také vybudovat své vlastní stádo. Výhodou pro vedoucího farmáře je, že má z farmy konstantní příjem i bez toho, aby musel na farmě strávit veškerý čas (Land Mobility, 2017).

Výhody pronájmu krav

Pro majitele je při pronajímání krav hlavní výhodou, že má profit i z nadbytečných krav. Krávy poskytuje jako kapitál, ale zároveň zůstává jejich vlastníkem, a může i nadále rozšiřovat chov. Farmář, jenž si krávy pronajímá, může získávat mléko bez velké počáteční investice, nemusí si půjčovat velké finanční prostředky, a celkově má nižší výdaje, než kdyby krávy kupoval. Cena se navíc dá odečíst z daní (Teagasc, 2017a).

Výhody společného chovu

Společný chov je obzvlášť výhodný v případě mléčných farem, které jsou limitovány nedostatkem pozemků a/nebo nedostatkem pracovníků, ale jejich ziskovost by mohla být navýšena rozšířením stáda. Také si tím vytvoří rezervní plány pro případ, že jalovice nerostou dostatečně rychle. Společný chov je výhodný právě pro farmáře, kteří chovají jalovice. Navíc zajišťuje příjem z pozemků a zařízení bez toho, aby se farmář musel věnovat zásobování. Společný chov také přispívá k většímu toku peněz, protože se za služby obvykle platí každý měsíc (Teagasc, 2013).

V Irsku je jednou z hlavních výzev pro kooperaci/ kolaboraci i fakt, že je formální kolaborace na úrovni farem poměrně novým konceptem. Většina farmářů s ní má pouze malé zkušenosti. Obliba krátkodobých pronájmů pozemků (11 měsíců, neboli 'conacre') limituje příležitosti pro dlouhodobější spolupráci. Jak pro kooperaci, tak i pro kolaboraci existuje řada různých výzev a překážek, které je možné kategorizovat jako: způsob myšlení zemědělců; vazba k vlastnictví půdy; problémy ohledně generační obměny; informace a poradenství; obavy ohledně finanční podpory ze zdrojů Společné zemědělské politiky; ztráta kontroly; nedostatek zkušeností se spoluprací; a nedostatek obchodních dovedností.

Způsob myšlení farmářů

Irští farmáři spolu neoficiálně spolupracovali vždy, ale málokdy takto pracovali na formální úrovni, jejíž součástí by byla i centralizace jejich výrobních zdrojů. I proto je proměna tradičního myšlení a posun směrem ke spolupráci u farmářů, kteří byli vždy zvyklí pracovat samostatně, velkou výzvou. Koncept dlouhodobé a stabilní spolupráce mezi irskými farmáři ještě nezískal potřebnou podporu. Preferovaným způsobem spolupráce jsou krátkodobé neformální dohody, které je možné kdykoliv změnit nebo ukončit (NRN, 2012). Rozsah, v jakém jsou farmáři ochotni přemýšlet o kolaboraci, je velmi omezený vztahem rodiny k půdě a neochotou riskovat. Mnoho farmářů má navíc odpor k formálním a psaným dohodám, přestože jsou jejich práva chráněna.

Vazba k vlastnictví půdy

Mezi rodinami na irských farmách a jejich pozemky existují silné sociální a kulturní vazby. Tyto vazby je odrazují od partnerství, protože farmářům může připadat, že by partnerskými dohodami přišli o vlastnictví půdy a o kontrolu farmy (NRN, 2012). Tradice farmaření v Irsku vedla k tomu, že většina farmářů „dělá to svoje, svým vlastním způsobem, a na svých vlastních pozemcích.“

Problémy ohledně generační obměny

Generační obměna se obvykle řešila až v pozdní části života, a proto řada farmářů toto téma aktivně neřeší a nehledá způsoby, jak s farmou naložit, až na ní nebudou moci intenzivně pracovat. Generační obměna v rodinném kruhu byla navíc primárním a standardním postupem. Pokud v rodině není žádný nabyvatel, starší farmáři nevědí, co mají dělat. Místo předání farmy tak pokračují v práci na pozemcích s mnohem nižší efektivitou. Pokud zdědí farmu někdo, kdo o zemědělství nemá zájem, nebo nemá potřebné znalosti, nejeví se mu jiné možnosti, než farmu prodat nebo pronajmout (Bogue, 2013). Někteří z farmářů, jež uvažují o uzavření dohody o kolaboraci, se obávají toho, jakým způsobem by tuto kolaboraci v budoucnosti mohla ovlivnit právě generační obměna.

Informace a poradenství

Mnoho farmářů nemá dostatečné množství informací o tom, co partnerství mezi farmami vyžaduje, nerozumí pravidlům ani regulacím. Nedostatek porozumění vede k pocitu, že partnerství jsou primárně o byrokracii. Farmářům schází osobní zkušenost s kolaborací, a i proto ji mnoho z nich zpochybňuje. Kromě odvětví zaměřeného na zpracování mléka existuje jen málo známých příkladů úspěšně fungujících partnerství (Bogue, 2013; NRN, 2012; Deise, 2011).

Obavy ohledně finanční podpory ze zdrojů Společné zemědělské politiky

Na kolaboraci má velký vliv také významná finanční podpora farem ze strany Společné zemědělské politiky EU. Farmáři se bojí vstoupit do jakékoliv nové dohody, která by mohla negativně ovlivnit příjem dotací z EU. Přestože byla pravidla pro tuto problematiku vysvětlena, obavy farmářů ze ztráty financování přetrvávají. Farmáři navíc nejsou ochotni odstoupit od svých individuálních nároků na granty Evropské unie. I proto partnerství, ve kterých se příspěvky jednotlivým farmám kombinují, nepřijdou farmářům atraktivní. (Bogue, 2013; NRN, 2012).

Ztráta kontroly

S formální kolaborací je spojeno mnoho negativních pocitů. Zemědělci se především obávají, že přijdou o svou autonomii a možnost se samostatně rozhodovat (DAFM, 2011; Deise, 2011). Strach ze ztráty kontroly může ovlivňovat zejména farmy obhospodařované širokou rodinou, která se často obává, že přijde o vliv na dění na farmě (NRN, 2012).

Nedostatek zkušeností se spoluprací

Existují obavy, že v rámci partnerství se toho může mnoho pokazit, a to zejména kvůli nedostatku důvěry a zkušeností při práci s ostatními. Svou roli hraje také nejistota ohledně toho, jak se budou pracovní vztahy nadále vyvíjet. Farmářům chybí vzdělání a praktické informace v oblasti spolupráce (Deise, 2011; NRN, 2012).

Nedostatek obchodních dovedností

Většina vzdělávacích kurzů a seminářů pro mladé lidi, kteří chtějí v Irsku vstoupit do zemědělského sektoru, zájemce o farmaření dostatečně nevybaví a nevysvětlí jim principy obchodu a řízení zaměstnanců. Právě tyto dovednosti by jim pomohli při spolupráci. Řadě farmářů chybí nezbytné dovednosti v oblasti komunikace, řízení lidí, porozumění a práce s různými typy osob.

Španělsko: Výhody

Výhody spojené s družstevním hnutím:

- Optimalizace dostupných zdrojů. Sdílení zdrojů, jako například půdy, techniky, stavba zavlažovacích zařízení, apod., lepší financování, rychlejší rozvoj a více iniciativ, které by byly výhodné pro větší množství lidí, zajištění optimalizace při využití těchto zdrojů, společné využívání půdy, apod.
- Šetření. Kromě optimalizace při jejím využívání, je sdílení nákladů na údržbu techniky pro členy družstva velmi výhodné a efektivní. Kromě zdrojů ušetří i čas, který mohou využít jinak a lépe.
- Větší potenciál pro profesionály. Pokrok v zemědělství často není pouze otázkou ceny, ale také hledání nových možností, které většina farmářů není schopna sama objevit. Demokratické asociace přináší farmářům možnost diskutovat o těchto tématech a objevovat nové postupy při řešení problémů, se kterými si dříve nebyli schopni poradit.
- Ustanovení sítě a sdílení kontaktů mezi malými podnikateli a profesionály, kterým se taková síť může hodit.
- Vytváření sítí pro kolaboraci. Zapojení se do takové iniciativy podporuje výměnu informací, vzájemnou důvěru, a navíc se podporuje vznik dalších iniciativ v blízké budoucnosti.
- Lepší vyjednávací pozice. Kooperační iniciativy zajišťují, že se nakupuje a prodává větší množství produktů, což dává farmářům lepší vyjednávací pozici, než by měl každý sám za sebe.
- Týmová práce. Kolaborace přináší energii, která se může využít při rozšiřování aktivit. Zároveň zlepšuje výkon a vede k dosažení lepších výsledků. Členové družstva se zároveň cítí, že jsou součástí něčeho většího, co sahá za hranice jejich farmy a může je dále obohatit.
- Velké výhody mají dobře strukturované projekty, ale řada z nich své zdroje nespravuje dobře. Často se stane, že nějaká činnost stojí partnery více, než kdyby nechali práci udělat třetí stranu, a tím pádem přijdou o potenciální benefity. Důležité je vylepšování zemědělských produktů. Spolupráce umožňuje partnerům zakoupit stroje společně, které by si samostatně nemohli nikdy pořídit. Pokrok a přístup na trh jsou pro farmáře zásadní, proto někdy nemají jinou možnost, než se k družstvu připojit.
- Družstva vždy pomáhala snižovat náklady a zlepšovat systém zpracování surovin, aby se dosáhlo lepší kvality produktů. Po většinu času jsou pro producenty velmi zisková. Eliminují disperzi dodávek a spojují se, aby se mohla postavit prostředníkům a velkým distributorům.
- Iniciativy v rámci družstev lépe odolávají rizikům a je možné do nich více investovat, to by si jednotlivci často nemohli dovolit.
- Díky tomu, že farmáři společně produkují velké množství výrobků, mohou v rámci družstva získat mnohem lepší obchodní podmínky. Poskytovatelé služeb jsou často ochotni jednat o ceně.
- Družstva obvykle ušetří a mají lepší přístup na trh.

Španělsko: Výzvy

- Nedostatek regulací a legálních nástrojů může zapříčinit, že při domlouvání kolaboračních iniciativ dojde ke vzniku určité úrovně nejistoty.
- Je nezbytné vytvořit mezi účastníky atmosféru vzájemné důvěry.
- Efektivní využití zdrojů, zejména techniky, která se na farmách užívá jen zřídka.
- Někteří farmáři nejsou schopni družstva plně docenit, myslí si, že by měla být zaměřena pouze na zisk. To může omezit jejich schopnost splnit také společenské cíle.
- Kulturní aspekty a nedostatek profesionality v družstvu: členové předsednictva nemusí být zemědělskými profesionály, což samozřejmě ovlivňuje kvalitu rozhodování a plány, které se dále předávají manažerům družstva. Pravidlo družstva, že jeden člověk má jeden hlas, může mít i negativní dopad. Mnoho malých farmářů, kteří jsou členy družstva nebo pro něj pracují, nemá zájem o to, aby se odehrávaly nějaké změny. Farmáři ze středně velkých farem, které jsou jejich hlavním zdrojem obživy, chtějí systém změnit. Nemají motivaci se do družstva přidat, protože se bojí ztráty rozhodovacích pravomocí. Ani větší farmáři nemají zájem se zapojit do družstevního hnutí.
- Manažeři družstev potřebují dodatečné vzdělání, aby své úkoly zvládali profesionálně a mohli se více soustředit na zisky. Družstva by se měla více zaměřit na obchod.
- Zemědělský sektor negativně ovlivňuje pohyb cen. Ceny výrobků jsou občas nižší než náklady na produkci. To má na farmu negativní dopad zejména ve chvíli, kdy se na farmě pěstuje pouze jeden typ plodin (např. olivy). Je to velký problém, protože na trhu je vždy velká konkurence.
- Pro farmáře i družstva je velkou výzvou zajistit, aby jejich produkty získaly větší tržní hodnotu. Družstva musí také čelit vlivu velkých společností, které jsou schopné snížit cenu v souvislosti se snižováním nákladů na rozsáhlou produkci, a mohou si diktovat ceny za své produkty.

Slovinsko: Výhody

Farmáři, jež se zapojují do kooperačních a kolaborantských aktivit, získávají řadu různých benefitů. Ty zahrnují:

- Redukce ceny prostředků (díky množstevním slevám);
- Lepší přístup na trh;
- Nárůst produktivity a příjmů;
- Předávání znalostí a vědomostí;
- Technologický pokrok;
- Lepší kvalita života (ve smyslu většího množství volného času, možností sociální interakce, apod.).

Slovinsko: Výzvy

Cena produktů, kterou ovlivňuje světový trh, někdy neodpovídá nákladů, které do produkce museli zemědělci vložit. Farmáři se proto musí spojit už jen proto, aby přežili. Farmáři byli navíc za minulého politického režimu ve Slovinsku (komunismus) nuceni do družstev vstupovat a jejich farmy byly znárodněny. Starší generace má tedy na družstevnictví velmi špatné vzpomínky.

Ve svém vlastním oboru (např. ovocnářství, produkce zeleniny apod.) jsou farmáři velmi kvalifikovaní, ale chybí jim tzv. „měkké dovednosti“, jakými jsou sociální a komunikační nebo podnikatelské dovednosti. Mnoho farmářů má zájem i o tyto schopnosti a jejich prohlubování. Zároveň ale příliš nefandí povinnému vzdělávání.

Toskánsko: Výhody

Výhody spojené s kooperací/kolaborací zahrnují:

- Úspora nákladů (soustředění se na nákup a prodej), a tím pádem i vyšší příjmy;
- Lepší přístup na trh pomocí společné propagace a lepšího marketingu;
- Exportní kampaně.
- Kolaborantské aktivity také poskytují možnost sdílet s ostatními farmáři vědomosti a dovednosti.
- Velmi užitečná byla spolupráce mezi farmáři i při snaze o zlepšení životního prostředí v odlehlých oblastech, zejména při údržbě lesů.

Toskánsko: Výzvy

Klíčové výzvy, kterým čelí toskáňští farmáři, s ohledem na kolaborantské/kooperační aktivity, zahrnují:

- Kvalita produkce;
- Souvislost s velkým růstem produkce, a zároveň udržování vazeb s daným teritoriem;
- Dynamika vztahů mezi podnikateli a managementem družstva;
- Přístup k digitálním technologiím;
- Rozšiřování národního a mezinárodního trhu;
- Důvěryhodnost;
- Management a účast: na demokratické vedení družstva je občas nahlíženo jako na překážku, a proto je potřeba zajistit efektivní management.

Silné stránky, slabé stránky, příležitosti a hrozby pro současnou formu spolupráce

Následující přehled shrnuje klíčové silné stránky, slabé stránky, příležitosti a hrozby pro současnou formu spolupráce v zemědělství, které jsou typické pro partnerské země.

Silné stránky

- Koncept spolupráce se velmi intenzivně snaží podpořit zemědělské poradenské společnosti;
- Uznání ze strany ministerstev zemědělství a potenciál uzavřít dohody o spolupráci;
- Zlepšení kvality života a zvýšení příjmů účastníků spolupráce;
- Uspadnění růstu a navyšování produkce;
- Lepší efektivita a úspory z výroby ve velkém (snížení produkčních nákladů; marketing; distribuce);
- Vyšší produktivita i v případě farem, které před začátkem spolupráce upadávaly;
- Více možností pro nové zájemce o kariéru v zemědělství;
- Předávání zkušeností a vědomostí mezi samostatnými farmáři a/nebo mezi jinými generacemi;
- Mnoho nových možností pro kolaboraci;
- Zaměření se na pomoc společnosti;
- Zlepšení přístupu na trh;
- Společné získání vybavení (sdílení zařízení a strojů).

Slabé stránky

- Mnoho farmářů nerozumí dostatečně konceptům spolupráce a potenciálním benefitům;
- Stání agentury mají jen omezené zdroje, které mohou pro podporu rozvoje spolupráce využít;
- V současnosti existuje pouze málo kooperačních iniciativ, které se odehrávají mimo rodinný kruh;
- Negativní pohled farmářů na systém družstevnictví vede k nízké účasti (zejména v bývalých komunistických státech);
- Nedostatek ochoty se změnit – tradiční zaměření;
- Práce v rámci družstva se obvykle týká pouze malých farmářů, zapomíná se na účast středně velkých a velkých farmářů;
- Pravidla spolupráce nejsou jasně definována – porušení pravidel;
- Není možné se shodnout na společných cílech spolupráce;
- Omezená legislativa.

Příležitosti

- Velký potenciál pro budoucí růst;
- Vznikají nové stavby;
- Spolupráce se dostává za hranici rodiny a čistě ekonomických dohod;
- Potenciál se rozvíjet díky politickým pobídkám a opatřením (program rozvoje venkova);
- Větší profesionalita (řízení podniku; využívání technologií, včetně digitálních);
- Podpora inovací a hledání nových trhů (internacionalizace);
- Kolaborace mezi družstvy.

Hrozby

- Z tradice vycházející vazby na vlastnictví půdy;
- Preference krátkodobých pronájmů;
- Úlevy na daních jsou příjemnější v případě pronájmu než při spolupráci;
- Statutární a regulační tělesa na nový vývoj reagují pomalu;
- Farmáři nejsou ochotní se účastnit nových dohod;
- Existují obavy ohledně generační obměny a zájmu nové generace o zemědělství;
- Odpor ke smlouvám a oficiálním dohodám;
- Nedostatek informací vedoucí k mylným výsledkům;
- Nedostatek vzdělání a příležitostí k učení; lepší kvalifikace pro relevantní zájmové skupiny;
- Špatný management a negativní pohled na některá družstva, preference soukromých společností;
- Nevhodná strategie pro rozvoj venkova;
- Nedostatečná účast, důvěra a chuť spolupracovat mezi některými z podnikatelů v zemědělství.

Česká republika

Při domlouvání spolupráce mezi farmáři by neměla být hlavním aktérem vláda. Kooperace musí vycházet odspodu, ze strany farmářů. Farmáři, kteří se zatím žádného typu spolupráce neúčastní, by v žádném případě neměli být nuceni ke krokům, které by omezily jejich nezávislost.

Prvním možným krokem je podpora a poučení farmářů o společném nákupu surovin (hnojivo, krmivo). Společný nákup je k ničemu nezavazuje, je velmi výhodný a dává farmářům šanci, aby si postupně začali důvěřovat. Pak se můžou věnovat dalším úrovním spolupráce, například společnému prodeji. K další úrovni spolupráce, například ke sdílení zařízení a strojů, je dobré se posunout pouze v případě, že byla nezávazná spolupráce úspěšná.

Nejefektivnějším mechanismem je pro farmáře nechat vedení společnosti na kvalifikované osobě. To samozřejmě není možné v případě, že se jedná o velmi malou organizaci a farmáři proto potřebují alespoň základní manažerské dovednosti, aby zvládli podnik vést sami.

Ohledně dovedností a kompetencí nezbytných pro úspěšnou spolupráci se experti shodli na tom, že by zemědělci měli mít tradiční „měkké dovednosti“ nezbytné pro management. Potřebují umět vyjednávat, ale zároveň dosáhnout konsensu s ostatními farmáři, kteří mohou mít jiný názor. Potřebují také základní ekonomické znalosti a obecné vědomosti o celém zemědělském sektoru. Měli by vědět, kde najít relevantní informace. Vedoucí podniku by také měl mít zkušenosti s vedením lidí a mít povědomí o právním řádu.

Farmáři a pracovníci v zemědělství obecně, mají většinou obrovské množství práce, a nemají možnost ani čas hledat informace o spolupráci v literatuře. Zdroje v českém jazyce jsou navíc velmi omezené.

Proto je mnohem efektivnější poskytnout farmářům lépe dostupné materiály, které není potřeba dlouze studovat. Předseda Klubu mladých farmářů zdůrazňuje, že je nutné využít nové technologie a on-line vzdělávání, zejména krátká videa. „Pokud bych měl možnost se pět minut dívat na dobré video na YouTube a téma pochopit, místo toho, abych seděl několik hodin v přednáškové místnosti, samozřejmě si vyberu video. Můžete se na něj podívat například, když čekáte na autobus, je to mnohem efektivnější!“

Mnoho farmářů o těchto možnostech a příležitostech neví, je tedy potřeba uspořádat informativní přednášky. Velmi nápomocné by bylo doplnit vzdělávací aktivity prezentacemi případových studií a ukázat jak dobré, tak i neúspěšné pokusy o spolupráci. Farmáři se tak mohou vcítit do situace ostatních, poučit se z chyb, a najít nejlepší možný způsob, jak se ke spolupráci postavit.

Německo

Některé z faktorů, které v Německu podporují spolupráci, jsou:

Jeden z respondentů například uvedl, že „není šance stihnout všechnu práci, a žádná šance najít peníze na nezbytné investice. Spolupráce, která vzniká čistě z nutnosti, není moc stabilní“. Životaschopné podniky mají dost času si všechno naplánovat a promyslet, než začnou kooperovat/kolaborovat, a proto bývají úspěšnější.

Lepší kvalita života díky menšímu množství a lepší kvalitě práce.

Kolaborační/kooperační postupy farmářů umožnila politická a právní rozhodnutí. Například nové regulace ohledně hnojení. Kvůli tomu je potřeba také investovat do drahých technologií.

Pokud je spolupráce sponzorována specifickou finanční podporou, efekty mohou být pozitivní. Před 15 – 20 lety byla nabídnuta jasně zaměřená podpora Bavorsku. Například pokud dva farmáři uzavřeli dohodu, ve které se rozhodli společně postavit stáj, získali podporu z veřejných financí.

Farmáři s vysokou úrovní vědomostí. Znalosti o oboru pomohou partnerům spolu lépe komunikovat.

Aby kooperace fungovala, musí pomoci jednotlivým farmářům dosáhnout většiny jejich cílů.

V Irsku se za poslední dvě desetiletí odehrálo mnoho proto, aby se zlepšil přístup ke kolaborativnímu farmaření, a zejména programu partnerství mezi farmami. Tuto snahu vedlo především Národní centrum pro zemědělský výzkum (Teagasc) a zapojili se i Ministerstvo zemědělství a potravin, farmáři, farmářské organizace, družstva, zpracovatelé mléka, univerzity, finanční úřady, nebo právnické instituce. Kromě politické podpory, byly také zorganizovány různé události či semináře, a byly připraveny informativní a marketingové materiály.

Teagasc společně s ministerstvem, a dalšími zájmovými skupinami, poskytuje farmářům rady, jak úspěšně vstoupit do kooperační dohody. Zaměstnává specialisty odpovědné za sekci spolupráce farmářů, kteří pracují s ostatními členy v rámci organizace na tom, aby podpořili koncept kolaborace a farmáře snažící se o kooperaci. Organizace mladých irských farmářů Macra na Fairme vede program, který umožňuje lepší mobilitu farmářů, včetně aktivit spolupráce. V Irském dokumentu 'Food Harvest 2020' je doporučeno, aby „byly odstraněny všechny překážky, které zabraňují vytváření partnerství a jiných typů nových modelů farmaření“ (DAFM, 2011). Jedním z největších úspěchů v podpoře konceptu je dosažení vládní podpory (Curran, 2014).

Ministerstvo zemědělství a potravin uvádí, že partnerský model může pomoci nejen zvýšit intenzitu farmaření, ale také zlepšit dovednosti v sektoru přilákáním nových zájemců o práci v zemědělství.

Původní motivy pro mléčné kvóty

Partnerství zaměřená na produkci mléka (MPPs) se objevila v roce 2002, poté co byly upraveny mléčné kvóty. Tyto změny umožnily uzavřít partnerství farmářům, kteří chtěli spojit své podniky do jedné organizace. V roce 2003 byla pravidla upravena znovu a tentokrát zahrnovala i speciální typ partnerství „nový člen/mateřská farma“, aby se mohli do mléčného sektoru dostat i mladí lidé. Mladí farmáři měli lepší podmínky s ohledem na mléčné kvóty, dokud nebyly kvóty zcela zrušeny. Zmíněný princip byl velmi populární a přes 70 % těchto partnerství existovalo v rámci rodin. Pravidla, která bylo nutné splnit pro účast v programech EU nebo vlády, mnoho farmářů od schématu odradila, a pak nebyli ochotni vstoupit do partnerství mimo svou rodinu (toto téma hodně řešilo Ministerstvo zemědělství).

Daňová opatření

Vláda si uvědomila, jaký mají potenciál partnerství mezi farmami a v roce 2012 nabídla všem účastníkům registrovaného partnerství mezi farmami 50%⁷ slevu na dani. Po dobu 4 let získali 100% slevu na dani někteří z mladých vyškolených farmářů, kteří do partnerství vstupovali.

Registrovaná partnerství mezi farmami, která splňují specifická kritéria týkající se generační obměny a předávání výrobních zdrojů mladším farmářům, mohou obdržet na dobu pěti let kredit na daň z příjmu ve výši €5 000 (nová opatření z roku 2016).

⁷ Daňová úleva umožňuje odečtení částí (nebo veškerého) nárůstu hodnoty hospodářských zvířat při výpočtu daní z příjmu.

Grant na založení podniku

V roce 2015 byl představen grant na založení podniku, který měl za úkol snížit náklady na ustanovení partnerství. Hodnota grantu byla ve výši 50 % z nezbytných nákladů (do výše €5 000, maximální dotace je tedy €2 500).

Opatření Společné zemědělské politiky

V reformních opatřeních Společné zemědělské politiky z roku 2014, bylo uvedeno mnoho nových schémat, která byla výhodná pro registrovaná partnerství mezi farmami.

• Granty pro mladé a národní rezerva

Mladí farmáři, účastníci se partnerství, mohou využít grantů pro mladé farmáře, které obdrží nad rámec režimu základní platby. Navíc se mladí farmáři mohou přihlásit o příspěvky z národní rezervy (pokud je aktivní) spojené s půdou. K získání grantů musí splňovat dané podmínky (Teagasc, 2016).

• Schéma modernizace zemědělství (TAMS II)

Program TAMS II má za úkol poskytnout farmářům dotační podporu, za pomoci které budou moci vybudovat konkrétní budovy nebo si zajistit vybavení nezbytné pro farmu. Investice pro registrovaná partnerství mají dvakrát vyšší strop (€160 tisíc místo €80 tisíc). Grant se počítá jako 40 % z investice v maximální výši €160 tisíc, pokud není do partnerství zapojený kvalifikovaný mladý farmář. Pokud je členem partnerství alespoň jeden partner, kterého je možné považovat za mladého proškoleného farmáře, je na prvních investovaných €80 tisíc možné požádat o pokrytí 60 % nákladů, a na druhou polovinu o již zmíněných 40 % nákladů (Teagasc, 2016).

• Možnost požádat o více plateb

V případě programů, které jsou zaměřeny na oblasti s přirozeným omezením (ANC), zeleň, nízkou uhlíkovou stopu, ochranu životního prostředí (GLAS) a ekologické zemědělství, můžou farmáři nadále žádat o přímé platby, přestože se připojí do partnerského projektu (Teagasc, 2016).

Další podpora spolupráce

Aby se nadále podpořila kooperace/kolaborace mezi farmáři, je potřeba podporovat zájemce o spolupráci a celý systém pomocí: vzdělávacích programů; konzultačních/poradních služeb zaměřených na tento obor; zajištění existence konkurence a poukázání na výhody spolupráce; předávání zkušeností novým zájemcům přímo ze strany farmářů, kteří jsou již do nějaké formy spolupráce zapojeni. Důležité je především zajistit zájemcům o spolupráci možnost získat příslušné dovednosti.

Další vzdělání potřebují zejména pokrokoví farmáři, kteří uvažují o účasti ve spolupráci nebo jsou do ní již zapojeni. Také by se mohlo vyplatit zaměstnat konzultanty, kteří již mají se spoluprací značné zkušenosti, například z Nového Zélandu.

Strukturální změny by mohly přinést i další aspekty, jako je například změna daňového systému s ohledem na vlastnictví zemědělské techniky, vlastnictví hospodářských zvířat, anebo kapitálové investice na farmách.

Velký důraz by měl být dán i na spolupráci malých farmářů chovajících masný skot. Farmáři by měli přemýšlet o benefitech, efektivitě, ziskovosti, kvalitnější práci, lepší nákupní a obchodní síle. Než začnou uvažovat, že se zapojí, potřebují tito farmáři vidět kolaboraci v praxi. To by mohlo být vyřešeno názornou ukázkou.

Je potřeba farmáře podpořit, aby se začali vzdělávat a získali nezbytné dovednosti pro vedení efektivních a ziskových aktivit na farmách. Díky tomu by bylo možné odhalit nedostatky v dovednostech farmářů. Každý se specializuje na něco

jiného, na chov skotu, ovládání zemědělské techniky, někteří farmáři mají technologické dovednosti, zatímco jiní jsou například odborníky přes finance.

Za velmi důležité se považují případové studie, které popisují opravdové příklady spolupráce. Také je potřeba porovnat praktické informace a rady od farmářů, kteří se kooperativních aktivit účastní (včetně společného chovu, atd.) nebo se účastnili v minulosti. Je potřeba zveřejnit především příklady dobré praxe, které jsou uvěřitelné, na kterých mají svůj podíl i obyčejní farmáři.

Aby bylo možné farmáře o spolupráci přesvědčit, je potřeba se zaměřit na to, aby se jim představil obecný koncept kooperace, ale nenutit jim vlastní pohled na konkrétní formu spolupráce. Je lepší dohody nechat na samotných farmářích, podle toho, co je pro ně nevýhodnější.

Všechny zúčastněné strany v sektoru, včetně farmářských organizací a Teagasc, by měly farmářům poskytnout informace, rady a kurzy na téma spolupráce a sdílení zdrojů. Farmářské organizace mají mnoho členů, kterým tyto informace mohou předat a zároveň jim představit různé možnosti.

Diskuzní skupina organizace zaměřené na produkci mléka „Deise 1250“ připravila zprávu „Žebříčky možností“, ve které uvedla mnoho užitečných doporučení, která se zaměřovala na rozvoj partnerství mezi farmami, například:

- Zaměření se na partnerství ze strany průmyslu;
- Jednoduché, snadno aplikovatelné šablony, které zahrnují jak právní, tak finanční dohody, které jsou jednoduše přístupné všem;
- Vzdělávací program pro mladé farmáře, který podporuje partnerství jako jednu z možností;
- Semináře, během kterých se farmářům představí principy sjednávání partnerství a získávání nezbytných dovedností;
- Farmáři potřebují, aby je v partnerství podporovali jiní zemědělci se zkušenostmi s řízením takového podniku.

Farmáři potřebují:

- Uznat, že pro vstup do partnerství je nutné změnit své myšlení;
- Předvídat potřeby partnerů a zaměstnanců;
- Být proaktivní a věnovat se dlouhodobým potřebám (deise 1250, 2011).

Irské Ministerstvo zemědělství a potravin (DAFM, 2011) zjistilo, že je potřeba lépe porozumět faktorům, podle kterých se farmáři rozhodují, zda začnou spolupracovat, a také jim poskytnout cílené poradenství. Rozhodnutí farmářů ovlivňují sociální i ekonomické faktory. Důležitou roli hrají také životní partneři/rky farmářů a mají vliv při diskuzích, zda do partnerství vstoupit nebo ne. Proto je potřeba zacílit i na ně a poskytnout jim rady a informace.

Irská celostátní síť pro venkov (NRN, 2012) vydala výzkumnou zprávu „Potenciál partnerství mezi farmami: Usnadnění přístupu a ustanovení v zemědělství“, ve které navrhla řadu doporučení, jak podpořit koncept partnerství. To je relevantní i pro další typy kolaborace/kooperace. Doporučení ohledně partnerství mezi farmami může být shrnuto následovně.

Obecná doporučení:

- Zajistit, že vznikající zákony/regulace, budou brát v potaz potřeby již existujících partnerství;

- Předáváním informací a podporou různých typů partnerských dohod přesvědčit farmáře, aby o nich začali přemýšlet jinak, zapojit co nejvíce skupin;
- Sponzorovat účastníkům partnerství mezi farmami výzkum, ukázky, dlouhodobé kurzy a poradenské služby;
- Podpořit účastníky, aby se zapojili do kurzů a více komunikovali s ostatními farmáři;
- Ustanovit skupinu, která bude farmářům poskytovat právní i rozvojovou asistenci.

Specifická doporučení:

- Výbor expertů by měl navrhnout legislativu pro partnerství mezi farmami;
- Regulace společné zemědělské politiky EU by měly podporovat existující i začínající partnerství;
- Změnit přístup farmářů k myšlence;
- Poskytnout farmářům a profesionálům více informací;
- Teagasc potřebuje další zdroje pro marketing, podporu, vzdělání a registraci;
- Je potřeba podpořit některé specifické sektory a podnikatele: chovatele masného skotu, vlastníky půdy s externím zaměstnáním, mladé lidi, starší farmáře, rodiny, investory a zájemce o diverzifikaci výroby;
- Zajištění dohledu nad partnerstvím;
- Zapojení farmářských organizací do propagace;
- Zavést mechanismus, který by zajistil, že budou partnerství mezi farmami výhodnější než krátkodobé pronájmy.

Slovinsko

Farmáři musí často čelit nízkým nákupním cenám a jsou nuceni spolupracovat, aby udrželi farmu v chodu. Snaha donutit farmáře spolupracovat rozhodně není správným krokem ani dlouhodobým řešením. Během období komunismu byli farmáři nuceni spolupracovat skrze znárodnování farem a slovinští farmáři mají proto (zejména starší generace) na spolupráci špatné vzpomínky. Jediným způsobem, jakým dosáhnout dlouhodobé kooperace, je ponechat členství v organizacích na zcela dobrovolné bázi. Navíc musí být všechna práva a povinnosti partnerů jasně definována (Ředitel firmy Mirovita). Existuje řada dobrých příkladů spolupráce, stejně jako těch špatných. Přetrvává všeobecný pocit, že existuje mnoho příkladů dobré praxe samostatných farmářů, ale málo dobrých příkladů úspěšné spolupráce. I na Slovinsku se situace liší podle regionů. Slovinští farmáři se ke spolupráci potřebují dostat postupně, po malých krůčcích, a vybudovat vzájemnou důvěru (zemědělský konzultant).

Všichni respondenti se shodli na tom, že by Slovinsko mohlo spolupráci podpořit ukázkou nejlepších příkladů z praxe. Velmi důležité jsou také: Budování kapacit a vzdělávacích institucí, politická podpora a vliv médií.

Společná zemědělská politika a Program rozvoje venkova

Za účelem podpoření spolupráce mezi farmáři přijal Program rozvoje venkova několik opatření. Mezi tato opatření patří:

Spolupráce mezi zemědělskými producenty týkající se kvality zemědělských produktů a potravin.

Podpora producentských skupin pomocí šíření informací o projektech zaměřených na kvalitní potraviny.

Podpora při zakládání a vedení producentských skupin.

Španělsko

Pro zemědělskou spolupráci jsou relevantní také inovační strategie 2020 (RIS 3), (Strategie Evropa 2020). V rámci patří Andalusie mezi prioritní cíle: ekonomický rozvoj a technologické a sociální inovace. Při vytváření nové politiky se bere v potaz, že je sdílená ekonomika v souladu se sociálním rozvojem, ale musí mít také dopad na ekonomický rozvoj. Podporuje se tím rozvoj iniciativ, které jsou pro spolupráci výhodné. Zároveň se ale zajišťuje, že bude existovat regulační rámec, který nastaví limity tak, aby nedošlo k poškození zájmu spotřebitelů.

Družstva mají speciální daňový systém a úlevy na daních, zároveň dostávají dotace a podporu na modernizaci existujících a zakládání nových družstev.

Zvláštní režim družstev

Vyhláška 20/1990, z 19. prosince, ohledně finančních pravidel o družstvech a vyhláška z 27/1999, z 16 července, týkající se družstev, tvoří právní rámec, který reguluje družstevnictví.

Oblasti využití

Finančně chráněné družstevní společnosti se dělí do dvou skupin:

Chráněná družstva: ta, která splňují principy a ustanovení daná vyhláškou 27/1999 nebo regulace dané pro družstva spravovaná samostatnými komunitami, a nevznikají žádné z okolností, které jsou zmíněny ve článku 13 vyhlášky 20/1990, a vedly by ke ztrátě statutu chráněného družstva.

Speciálně chráněná družstva:

Družstva zaměřená na společnou práci;

Zemědělská družstva;

Družstva pro společné využití půdy;

Námořní družstva;

Spotřebitelská družstva.

Veřejné instituce podporovaly asociace pomocí dotací, protože věřily, že družstva budou pro společnost výhodná, ale nesnažily se podpořit výdělečné subjekty. Kromě toho, že přispívají rozvoji společnosti, by měly mít i měřitelné a porovnatelné výsledky.

Současná politika se v rámci integrace snaží kopírovat již existující struktury. Tato uspořádání jsou ale poměrně zastaralá. Změny v legislativě strukturální problémy družstev nijak neřeší; měly by vést k profesionalizaci a řízení družstev jako firem. Vláda se snaží kooperaci podpořit, ale právní opatření jsou velmi vágní. Nově ustanovené vyhlášky farmáře nechrání, ani nepodporují konkurenceschopnost. Pokud chce farmář z družstva odejít nebo jít pracovat jinam, může očekávat, že ho potkají nějaké poplatky. Člen družstva může odejít kdykoliv, ale musí to předem písemně oznámit řídicí komisi. V některých případech ale partner z družstva nemůže odejít, kdy přesně chce. Článek uvádějící pravidla o asociacích může členům nařizovat, po jakou dobu musí být členy družstva. Nejdelší možná doba je 5 let.

Italský právní systém podporuje mnoho typů spolupráce, například pomocí následujících principů:

Ekonomická spolupráce: V italské ústavě jsou vysvětleny společenské hodnoty spolupráce (článek 45). Národní legislativa, vycházející z tohoto principu, vytvořila pravidla a možnosti pro družstva. Hlavní principy jsou zaznamenány v občanském zákoníku (články 2511-2545) a popisují rozsah a činnosti na podporu členů asociací, práce nebo využívání zdrojů, podle základních pravidel družstev. Povinností a pravidlům pro družstva se věnují také finanční úřady.

Spolupráce mezi jednotlivci: Občanský zákoník reguluje spolupráci mezi osobami, kterým se říká 'jednoduché společnosti' (články 2253-2259), které nejsou považovány za obchodní společnosti, ale sdílí mezi sebou peníze, pracovní síly nebo zboží.

Dočasná sdružení: Tento způsob spolupráce je regulován národním právním řádem a funguje na bázi velmi jednoduché firmy.

Podnikové sítě: tato forma spolupráce je nová, uzákoněna v národním právu v roce 2009 a byla dále upravena v roce 2013.

Část 5 Potřeby pro vzdělávání a navyšování dovedností

Při odlišných typech kooperace, a v různých partnerských zemích, jsou požadavky na vzdělávání a zlepšování dovedností jiné. Farmáři i profesionálové potřebují dodatečné vzdělání, aby mohli pomoci i poradit ostatním. Hlavní oblasti, ve kterých by se farmáři měli vzdělávat, jsou:

- Vzdělání ohledně možností a výhod kooperace pro všechny strany, které jsou do spolupráce zapojené, a pro farmáře, kteří o spolupráci uvažují;
- Kurzy ohledně typů spolupráce, o požadavcích a povinnostech, které spolupráce vyžaduje – právní znalosti, ekonomická pravidla, finance, administrativa, bezpečnost a ochrana zdraví, marketing, management i technické znalosti;
- Pochopení kolaboračních modelů farmaření – zaměření se na to, jak kolaborace funguje v praxi: proč funguje, proč nefunguje, množství a typy dohod o spolupráci. Principy a postupy, které umožňují, aby byla kolaborace úspěšnější.;
- Právní a praktické kroky při zakládání dohod o spolupráci;
- Efektivní využití času: při práci s ostatními zcela zásadní;
- Management financí, výdajů, dlouhodobého rozpočtu a toku peněz;
- Vedení a řízení společnosti: pro ty, kteří chtějí hrát v rámci družstva/organizace důležité role;
- Podnikatelství: podpora jednotlivců, aby byli schopni založit nové podniky a vytvářeli obchodní příležitosti;
- Řízení a podpora vztahů mezi lidmi: jak farmáři, tak i velcí obchodníci a manažeři mají často problémy správně řídit své zaměstnance;
- Dovednosti nezbytné pro spolupráci a rozhodování: farmáři obvykle pracují a rozhodují se sami (nebo po poradě s rodinou), a proto potřebují dodatečné vzdělání s ohledem na práci s ostatními a společné rozhodování;
- Dovednosti strategicky plánovat;
- Schopnosti plánovat generační obměnu;
- Schopnosti zvládat stres;
- Komunikační dovednosti;
- Vzdělání pro efektivnější kooperaci/kolaboraci;
- Schopnosti řešit konflikty;
- Způsoby, jak zlepšit efektivitu;
- Využití technologií pro zlepšení efektivity.

Jedním z náročných úkolů, které doprovází školení farmářů, je ukázat jim výhody dodatečného vzdělání a přesvědčit je, aby se ho zúčastnili. Je potřeba také zmínit, že i když je on-line vzdělání možností s větší flexibilitou, nebude jednoduché k němu farmáře přivést.

Část 6 Závěry a doporučení

Je dobře vidět, že se ve všech partnerských zemích odehrává spolupráce, ale v různých formách. Všechny typy kooperace ovšem mají společnou myšlenku. Farmáři spolupracují, aby zlepšili šance své, svých rodin, a celého zemědělského sektoru. Napříč všemi partnerskými zeměmi existuje obrovský potenciál pro další kooperační aktivity.

Různé přístupy ke spolupráci nejsou zapříčiněny jen odlišnými přírodními podmínkami, ale také historií farmářského sektoru v dané zemi. Záleží na demografii zemědělské populace, na velikosti a typu zemědělských podniků, ale také na výzvách, kterým farmáři čelí (životní prostředí, infrastruktura, přístup na trh). Některé z typů spolupráce existovaly po celé generace, zatímco některé jsou poměrně nové.

Výhody, které spolupráce přináší, závisí na intenzitě a na typu dohody. Jasně je, že ze spolupráce plynou jak společenské, tak ekonomické výhody. Ekonomické benefity začínají u lepších příležitostí ke kolektivní produkci a tím pádem vedou k lepším ziskům. Pokračují kolektivní ekonomikou, ve které farmáři sdílí zdroje a suroviny. Takzvané úspory z rozsahu umožňují malým producentům dosáhnout mnohem větší efektivity, než jakou by měli samostatně. Kooperace také umožňuje větší investice do budov, infrastruktury, techniky a technologií, které by jinak nebylo možné realizovat. Risk z těchto investic společně kryjí všichni členové.

Farmáři, kteří se účastní kooperačních aktivit, mají možnost se učit jeden od druhého, rozšířit tak své dovednosti, a společně s ostatními rozhodovat, řídit chod farmy a rozdělit si práci, tzn. užít si většího množství volného času, a tím zlepšit kvalitu svého vlastního života. Aktivit zaměřených na spolupráci se navíc účastní i mladí lidé, díky čemuž se objevuje mnoho inovací.

Přestože výhody spolupráce jsou jasně vidět, řada farmářů nechce tento koncept uznat. Jedním z největších problémů je v některých zemích historická zkušenost, častý je negativní pohled na družstevnictví. Farmáři neměli jinou možnost, než kolektivizaci podstoupit. Nepříjemné vzpomínky ovlivňují vztah ke spolupráci i dnes.

Farmáři zpravidla pracovali samostatně, pouze za podpory své rodiny, a je pro ně těžké tuto tradici porušit. Farmářské rodiny si vždy navzájem pomáhaly, ale nikdy neshromažďovali zdroje, nenajímali společnou pracovní sílu,

a nerozdělovali si společné zisky. Farmáři jsou nervózní z toho, že by po zapojení se do kooperačních aktivit, ztratili kontrolu a nezávislost. Část těchto obav pramení z minulosti a neúspěšných pokusů o spolupráci, které selhaly na neochotě uzavřít dohodu. To je způsobeno i způsobem myšlení farmářů a nedostatkem důvěry vůči práci s ostatními. Někteří farmáři navíc nemají dostatečné dovednosti a znalosti pro to, aby se úspěšně zapojili do spolupráce, nebo mají pocit, že ostatní mají těchto dovedností více.

V mnoha zemích se vláda pokusila pomocí příznivé politiky a nových regulací spolupráci podpořit. Přestože jsou rady i informace ohledně spolupráce poměrně dobře dostupné a jak státní, tak soukromé agentury kooperaci podporují, je potřeba farmářům poskytnout další znalosti a podporu.

Vzdělávání a nabírání dalších dovedností je vhodné jak pro farmáře, tak i pro profesionály, kteří by je měli učit a podporovat. Ukázat farmářům, čeho všeho by mohli díky spolupráci dosáhnout, je ale stále velmi náročné, stejně jako přesvědčit je, aby se zúčastnili vzdělávacích kurzů.

Vzdělávací kurzy by měli být zaměřené na širokou škálu témat včetně: nových příležitostí a potenciálu kooperace; funkcí a struktury družstev; různých modelů a přístupů ke spolupráci; osobního rozvoje, řízení a podpory vztahů mezi lidmi; komunikačních dovedností; schopnosti plánovat a hodnotit; finančního management a ostatních oblastí.

Vzdělávání a nabírání dalších dovedností v oblasti spolupráce v zemědělství může rodinným farmám zajistit lepší pozici v rámci zemědělského sektoru celé Evropské unie. Projekt COFARM může přispět ke vzdělání a přípravě farmářů a profesionálů v celém sektoru.

ASZ, 2010.

Ladislav Feierabend a družstevnictví v Československu – 1. část' Selská revue, 2, Praha: Asociace soukromého zemědělství ČR.

Bogue, P., 2013

Land Mobility and Transfer in Ireland. A Research Report Prepared on Behalf of Macra na Feirme.

Bošková, I., 2013.

Collaboration in the Czech Dairy Chain, AGRIS on-line Papers in Economics and Informatics, 9(11), 35 – 45.

Central Statistics Office (CSO), 2012

Census of Agriculture 2010 – Final Results. Printed by the Stationary Office, Dublin.

Central Statistics Office (CSO), 2015

Farm Structure Survey 2013. Central Statistics Office, Ireland. (<http://www.cso.ie/en/releasesandpublications/ep/p-fss/farmstructure-survey2013/>) (8/03/2017).

Crowley, C., Walsh, J. & Meredith, D., 2008.

Irish Farming at the Millennium - A Census Atlas. Maynooth: National Institute for Regional and Spatial Analysis.

Curran, T., 2014

New Opportunities for Farmer Collaboration in Farming. Press article prepared by T Curran, Teagasc. (<https://www.teagasc.ie/media/website/rural-economy/farm-management/Collaborative-Farming-2014.pdf>) (7/03/2017)

Curran, T., 2015

Collaborative Farming: A Suite of Options to Improve the Structures of Irish Dairy Farming. Article included in the Teagasc Moorepark Open Day Handbook. (<https://www.teagasc.ie/media/website/rural-economy/farm-management/Moorepark-Open-Day-July2015.pdf>) (07/03/2017)

Cush, P., Macken-Walsh, A., 2016

The potential for joint farming ventures in Irish Agriculture: A sociological review. European Countryside 1-2016.

Deise 1250 Discussion Group, 2011

Ladders of Opportunity – Deise 1250 Research Project. Report Prepared by The Deise 1250 Discussion Group.

Department of Agriculture, Food and the Marine (DAFM), 2011

Department of Agriculture, Food and the Marine (DAFM), 2016 Annual Review & Outlook for Agriculture, Food and the Marine 2015-2016. (<http://www.agriculture.gov.ie/media/migration/publications/2016/AnnualReviewOutlook20152016200716.pdf>) (8/03/2017)

Department of Agriculture, Food and the Marine (DAFM), 2017

Factsheet on Irish Agriculture – January 2017. (<https://www.agriculture.gov.ie/media/migration/publications/2017/FactsheetIrishAgriculture180117.pdf>) (8/03/2017)

Destatis: Statistisches Bundesamt, 2017.

HYPERLINK “<https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/Wirtschaftsbereiche/LandForstwirtschaftFischerei/FeldfruechteGruenland/FeldfruechteGruenland.html>” <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/Wirtschaftsbereiche/LandForstwirtschaftFischerei/FeldfruechteGruenland/FeldfruechteGruenland.html> (accessed 2 March 2017).

ESPO, 2006

ESPO Atlas: Mapping the Structure of the European Territory. Bonn, Germany: ESPO.

Farm Partnerships Reference Paper.(HYPERLINK “<http://www.agriculture.gov.ie/media/migration/publications/2011/FarmPartnershipsReferencePaperNov2011.doc>” <http://www.agriculture.gov.ie/media/migration/publications/2011/FarmPartnershipsReferencePaperNov2011.doc>) (8/03/2017)

Government Publications, 2015

Registration of Farm Partnership Regulations 2015. Statutory Instruments. S.I. No. 247 of 2015. The Stationary Office, Dublin.

Halfacree, K. H., 1999.

A New Space or Spatial Effacement? Alternative Futures for the Post-Productivist Countryside. In: Walford, N., Everitt, J. & Napton, D.E., eds. Reshaping the Countryside: Perceptions and Processes of Rural Change. Wallingford, Oxon: Cabi Publishing.

Hennessy, M., Roche, B. and O'Donovan, T., 2010

Share Farming 'A new land access option'. Paper presented to the Teagasc National Tillage Conference.(HYPERLINK “https://www.teagasc.ie/media/website/rural-economy/farm-management/ShareFarming_paper_-for_NTCv4.pdf”(7/03/2017)” https://www.teagasc.ie/media/website/rural-economy/farm-management/ShareFarming_paper_-for_NTCv4.pdf)(7/03/2017)

Hennessy, T., Moran, B., 2015

Teagasc National Farm Survey 2014 Results. REDP, Teagasc, Athenry, Co. Galway.

Hennessy, T., Moran, B., 2016

Teagasc National Farm Survey 2015 Results. REDP, Teagasc, Athenry, Co. Galway.

Kelly, P., 2017

Personal Communication on Collaboration/Cooperation in Farming.

Lafferty, S., Commins, P. & Walsh, J., 1999. Irish Agriculture in Transition - A Census Atlas. Maynooth: Teagasc / NUI Maynooth. Land Mobility, 2017

Information presented on the Land Mobility Service website (<http://landmobility.ie/long-term-leasing/>) (8/03/2017)

Lošták, M., Kučerová, E. and Zagata, L., 2006.

National status quo report - the Czech Republic., Prague, available: HYPERLINK "http://www.cofami.org/fileadmin/cofami/documents/WP3_Status_Quo_CZ.pdf" http://www.cofami.org/fileadmin/cofami/documents/WP3_Status_Quo_CZ.pdf [accessed 31st Mar 2017].

Macken-Walsh, A. (2011)

Farm Partnerships in Ireland: socio-cultural factors influencing participation and implications for extension, Conference paper to the Irish Rural Studies Symposium, Irish Royal Academy, 6th December 2011, Dublin.

Macken-Walsh, A., Roche, B., 2012

Facilitating Farmers' Establishment of Farm Partnerships: a Participatory Template. Teagasc.

McHugh, C., 2001.

A Spatial Analysis of the Socio-Economic Adjustments in Rural Ireland, 1986 - 1996. Maynooth: Thesis of Method for degree of PhD, Faculty of Arts, Department of Geography, NUI Maynooth.

Meredith, D., Heanue, K. & McCarthy, S., 2012.

Farm Development: Attitudes of Farmers to Farm Diversification, accepted for National Rural Development Conference, 16 October.

National Rural Network (NRN), 2012

Potential of Farm Partnerships: to Facilitate Entry into and Establishment in Farming (http://broadmore.ie/wp-content/uploads/2015/02/Final_SIWG-3_Potential-for-Farm-Partnerships.pdf) (8/03/2017)

O'Donoghue, C., 2008.

Rural Viability and the Teagasc Research Programme. In: National Rural Development Conference 2008: Embracing Change. Ath-enry: Rural Economy Research Centre, Teagasc.

OECD, 2006.

The New Rural Paradigm: Policies and Governance. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.

Polenske, K., 2004.

Competition, Collaboration and Co-operation: An Uneasy Triangle in Networks of Firms and Regions. Regional Studies, 38(9), pp.

Pravno-informacijski System, 2015.

Zakon o agrarnih skupnostih (Uradni list RS, št. HYPERLINK "<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2015-01-2871>" \t "_blank" \o "Zakon o agrarnih skupnostih (ZAgrS)" 74/15)

Program razvoja podeželja RS 2007-2013, 2015.

available: HYPERLINK "[http://www.program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/2_PRP_2007-](http://www.program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/2_PRP_2007-2013/2_1_Dokumenti/9_sprememba/PRP_07-13_9_spr.pdf)

[2013/2_1_Dokumenti/9_sprememba/PRP_07-13_9_spr.pdf](http://www.program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/2_PRP_2007-2013/2_1_Dokumenti/9_sprememba/PRP_07-13_9_spr.pdf) (accessed 24th March 2017).

Program razvoja podeželja RS 2014-2020, 2016.

available: HYPERLINK "http://www.program-podezelja.si/images/Programme_2014SI06RDNP001_4_0_sl.pdf" www.program-podezelja.si/images/Programme_2014SI06RDNP001_4_0_sl.pdf (accessed 13th February 2017).

Society of Chartered Surveyors Ireland (SCSI) & Teagasc, 2015

Land Market Review and Outlook 2016. (https://www.scsi.ie/documents/get_lob?id=589&field=file) (8/03/2017)

Society of Chartered Surveyors Ireland (SCSI) & Teagasc, 2016

Land Market Review and Outlook 2016. (https://www.scsi.ie/documents/get_lob?id=883&field=file) (8/03/2017)

Teagasc, 2013

Guidelines for the Contract Rearing of Replacement Heifers. Teagasc Moorepark.

Teagasc, 2015

Get Financially Fit Farming. Article in the Farming Independent (HYPERLINK "<https://www.teagasc.ie/media/website/rural-economy/farm-management/Get-Financially-Fit-Farming-Independent-August2015.pdf>" <https://www.teagasc.ie/media/website/rural-economy/farm-management/Get-Financially-Fit-Farming-Independent-August2015.pdf>) (7/03/2017)

Teagasc, 2016

Guidelines to Forming a Farm Partnership. Teagasc.

Teagasc, 2017a

Collaborative Farming Arrangements. Content provided on Teagasc website HYPERLINK "<http://www.teagasc.ie>" www.teagasc.ie (HYPERLINK "<https://www.teagasc.ie/rural-economy/farm-management/collaborative-farming/>" <https://www.teagasc.ie/rural-economy/farm-management/collaborative-farming/>) (7/3/2017)

Teagasc, 2017b

Cow Leasing 'A New Collaborative Arrangement'. Article posted on Teagasc website HYPERLINK "<http://www.teagasc.ie>" www.teagasc.ie (<https://www.teagasc.ie/media/website/rural-economy/farm-management/Cow-Leasing-Feb2015.pdf>) (7/3/2017)

Ústav zemědělské ekonomiky a informací, 2015.

Zelená zpráva, Prague: UZEI, available: HYPERLINK "http://eagri.cz/public/web/file/481729/ZZ15_V4.pdf" http://eagri.cz/public/web/file/481729/ZZ15_V4.pdf [accessed 24th Mar 2017]

Woods, M., 2005.

Rural Geography. London: Sage Publications.

Zadružništvo učinkovit model poslovnega organiziranja 2016.

Zadružna zveza Slovenije, z. o. o, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano v sodelovanju z Zadružno zvezo Slovenije,

Ljubljana. Available: HYPERLINK “<https://www.program-podezelja.si/sl/knjiznica/100-zadruznistvo-ucinkovit-model-poslovnega-organiziranja/file>” <https://www.program-podezelja.si/sl/knjiznica/100-zadruznistvo-ucinkovit-model-poslovnega-organiziranja/file>

Združenje predstavnikov agrarnih skupnosti Slovenije, 2016.
available: HYPERLINK “<http://www.agrarne.si>” www.agrarne.si (accessed 15th March 2017).

Zveza strojnih krožkov Slovenije, 2017.
available: HYPERLINK “<http://www.s-k.si/>” www.s-k.si/ (accessed 15th March 2017).

Podpořeno programem
EU Erasmus+

Tento projekt byl realizován za finanční podpory Evropské unie. Za obsah publikací odpovídá výlučně autor. Publikace (sdělení) nereprezentují názory Evropské komise a Evropská komise neodpovídá za použití informací, jež jsou jejich obsahem.
CO-FARM: Podpora spolupráce mezi podnikateli v zemědělství
Projekt č.: 2016-1-IE01-KA202-016870

